

TOVERBERG

44

JAARGANG 12 / 1 LENTE 2017

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

"Ieder mens die genoeg schept in het voltooiën van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem
0498/73.58.73
hetbeleefdegenot@scarlet.be
BTW BE 0893.747.805
Rek. BE71 0014 8517 3969
www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie: Marie-Rose D'Haese, Carine Vankeirsbilck, Bart Mađou

Werkten ook mee: Staf de Wilde,
Els Vermeir, Hans Vanhulle,
Johan Debruyne, Marie-Claire Devos,
Marie-Rose D'Haese, Veerle Neyens

Kaft: Rika Van Dycke
Vormgeving: Bart Mađou
Foto's: Bart Mađou, André Callier,
Giovanni Mangraviti

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde. Een abonnement nemen kan door lid te worden van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Interview Veerle Neyens	4
Doordenker	18
Book on the hill	19
De verjaardag	24
Elsenspinsels	26
Verwilderd	29
Waarheid & herinnering	30
Gedicht	33
Chapeau!	34
Beleefd	38
Te beleven	41
Selectieve zelfbiografie	44
Favoriete boek	48
De leesgroep	50
Onderhuidse verhalen	54

ISSN 2030-1340

Woord vooraf

Beste lezer,

in het zeer verre verleden en zeer verre Oosten van Rusland durfde men wel eens een maagd offeren om zo de komst van de lente af te smeken. En kijk, altijd schiet het gras weer op, komen er blaadjes aan de bomen, bloeien de eerste bloemen. Met andere woorden, zo'n offer helpt, het bewijs is er!

Om onze Toverberg in uw bus te krijgen, hoeft u geen offers te brengen, met de lente is daar het lentenummer! Zeker weten.

En de poëzie is aan het woord! Wij hebben meteen Veerle Neyens, onze nieuwe jaardichter 'in residence' opgezocht en geïnterviewd. Traditioneel zoeken wij ook naar een nieuwe rubriek, hier gaat het eerder om een vernieuwde rubriek: van 'Aangestreept' naar 'Doordenker', eigenlijk eveneens aangestreepte passages bij commentaar op filosofen. Carine Vankeirsblick is de aanstreepster van dienst. De overige rubrieken blijven stevig bewaard: Hans Vanhulle klimt op zijn heuvel met een boek helemaal van Goudzand, Els Vermeir lijkt deze maal wel behekt en Staf de Wilde vraagt zich verwilderd af of levenslange rancune wel gezond is. Tweeduizend jaar geleden stierf één van de grootste Romeinse dichters: Publius Ovidius Naso. Hij verdient stellig herdacht te worden. Marie-Rose D'haese deed het voor ons en diezelfde Marie-Rose doet haar onafscheidelijke hoed af voor Alberto Angelo, die op een bloedstollende manier de laatste drie dagen van Pompeii beschreven heeft. Johan De Bruyne vinden we dit keer terug in een crematorium, waar zijn gedachten ook uitgaan naar de kunstwereld.

Ondergetekende laat u nog wat nagenieten van drie sterke lezingen en blik al vooruit op een goed gevuld 2de trimester. In zijn 'Zelfbiografie van Z tot A' is hij inmiddels aanbeland bij de grote G. En wat lezen we nog? Het eerste gedicht van deze jaargang, zoals gezegd is het van Veerle Neyens. Een mooie brief aan Annelies Verbeke van haar favoriete lezeres Gerda De Mey en last but not least geeft Marie-Claire Devos haar mening over de laatst gelezen boeken in de leesgroep.

En er is ook het nieuwe boek van Els Vermeir, een eerste reactie van een lezer vindt u naar het einde van deze Toverberg toe.

Zo, opnieuw een flinke brok leesvoer, u gaat zich niet vervelen!

Bart Madou

Een gesprek over poëzie met een jonge dichter

Interview Bart Madou & Carine Vankeirsbilck

“La poésie ne raisonne pas, elle résonne ; elle ne se laisse pas prendre aux pièges de la pensée, de l’intelligence, de l’imagination, de la volonté, mais elle se donne au cœur qui la désire...»

(Guy Gofette, Frans dichter)

Neyens is een veel gehoorde naam in Aartrijke. Ben je ook van Aartrijke?

Dat klopt, ik ben afkomstig van Aartrijke. Ik ben opgegroeid ‘op de buiten’, vlak bij het bos Vloethemveld. Nu woon ik in het centrum van Leuven. Ik woon daar heel graag, maar als ik terugga naar mijn ouders in Aartrijke, merk ik toch elke keer weer hoe goed het me doet om daar te zijn. Alleen al de nabijheid van het bos en het uitzicht over de velden, dat gevoel van ruimte. En verder... daar waar je familie woont, ligt ook een stuk van je eigen hart.

Neyens is inderdaad geen ongewone naam in Aartrijke en omstreken. Nochtans krijg ik hier in Leuven vaak een gefronste blik te zien, en dan: “En hoe schrijf je dat precies?”.

Veerle, zowat zes jaar geleden heb ik je leren kennen toen je in Brugge de CM-poëzieprijs gewonnen hebt. Was je dan al lang bezig met poëzie?

Ik heb altijd graag gelezen en kon als kind helemaal opgaan in een boek. Het was mijn dierbaarste bezigheid. Schrijven was anders, het kwam toen niet in me op dat ik dat ook zelf zou kunnen doen.

Toen ik twintig was hoorde ik iemand terloops vertellen over een vriendin die gedichten schreef en deelnam aan poëziewedstrijden voor jongeren. Ik vond dat zo bijzonder! Iets schrijven omwille van de woorden zelf, en dat dat dan genoeg is. Het idee dat je dat gewoon kan doen, dat je niet eerst – bijvoorbeeld – allerlei voorwaarden moet vervullen. Het bracht me in elk geval op het idee om het zelf eens te proberen. Ik herinner me dat ik een leeg document opende en het alvast opsloeg onder de naam ‘Gedicht’, ik weet nog hoe gewichtig dat voelde. (*lacht*)

En dan ben je verder gegaan. Een drang van binnenuit?

Ja, al bij dat eerste gedicht had ik het gevoel dat ik iets 'ontdekt' had. Het voelde als een manier om te kunnen spreken, een stem te hebben. En dat was dus – nog onafgezien van wat je dan precies zegt – iets nieuws.

Ben je dan veel beginnen schrijven of is dat beperkt gebleven?

In het begin schreef ik immens veel. Geleidelijk aan werd dat minder, nu ben ik veel langer met eenzelfde gedicht bezig. Het begint meestal met iets kleins dat ik gezien heb en me is opgevallen, of een woord dat ik mooi vind. Zelfs ikzelf weet niet goed waarover een gedicht zal gaan als ik eraan begin. Dat kom ik alleen maar te weten door het te schrijven. Het gedicht is de enige manier, het drukt iets uit wat je anders niet had kunnen zeggen. Dat stimuleert me ook, ik ben zelf altijd benieuwd waar mijn gedichten over zullen gaan.

Verder ben ik ook veel poëzie beginnen lezen. Ook dat is iets waar je in groeit. Hoe meer je leest, hoe opmerksamer je wordt en hoe meer je uit een gedicht haalt. Het is het gevoel dat er een deur wordt opgezet, dat je een andere wereld te zien krijgt. Je herkent iets waarvan je nog niet wist dat je het kende. Zoiets kan echt je dag goedmaken!

Samen met iemand anders een gedicht lezen vind ik ook een heel boeiend. Jij vertelt iets, de ander ziet iets, daardoor merk je zelf nog iets anders op... het opent je ogen.

Foto: Giovanni Mangraviti

Kon je dat combineren met je studies?

Ik denk niet dat ik dat als een combinatie of een keuze zag, het waren eerder twee dingen die ik toen deed. Poëzie is bovendien een vrij flexibele bezigheid. Met een blad papier en een balpen heb je genoeg, je bent ook niet gebonden aan een bepaald tijdstip of een bepaalde plaats.

Kan je gemakkelijk je gedichten meedelen met anderen?

Nee. Als anderen het kunnen lezen, begin ik automatisch door hun ogen te kijken. Alle mogelijke reacties die mensen zouden kunnen hebben gaan dan als het ware door mijn eigen hoofd en dat maakt het lastig. Ik heb er op zich ook moeite mee om te besluiten dat een gedicht 'af' is.

Hoe ga je te werk bij het schrijven?

Ik heb geen vaste rituelen, niet eens een vaste plek. Het gebeurt ook dat ik een hele periode niets schrijf. Je moet er een zekere mentale ruimte voor hebben. Een blanco blad, maar dan in je hoofd zeg maar.

Zie je een evolutie in je poëzie, van in het begin tot nu bijvoorbeeld?

In de wolken Tranen zonder tal en waar een dal om te bedauwen – mist. Alleen nog vleugels op te vouwen. Leren vallen als een steen. Anneke Brassinga

Toch wel. Een paar dagen geleden herlas ik naar aanleiding van dit interview een aantal gedichten die ik rond mijn twintigste schreef. Het viel me op dat die eerste gedichten werkelijk alle kanten opgingen, zowel qua stijl als qua inhoud, zelfs bin-

nen een gedicht. Ik probeerde vanalles. Ik heb de indruk dat er met de tijd een bepaalde toon, een bepaalde sfeer in de gedichten gekomen is die vaak terugkeert.

Je las al veel, je leest veel, welke dichters bewonder je zoal?

De eerste dichter die in me opkomt is Anneke Brassinga. Zij heeft een ongelooflijke woordenschat, letterlijk een schat. Als ik een gedicht van haar voor het eerst lees, vind ik de taal dikwijls vrij overweldigend,

Ijsgang

De doorschienen mist tekent al schaduwen.
We trekken het water hoog op tot de kin
als lakens, zo rimpelend koel en gesteven,
we raken tezamen gebed, verweven voorgoed
in het ijle van vroeger toen vredig geen
woorden we gaven aan wat ons bindt, slaap
van de rede, gedroomde monsters tegemoet.

Anneke Brassinga

waardoor het me wat moeite kost om in een gedicht 'binnen' te raken. Vroeg of laat begint het gedicht echter te spreken en raak ik er helemaal van in de ban. Met die grootse taal slaagt ze er tenslotte in thema's als dood, pijn, verdriet in al hun intensiteit onder woorden te brengen.

Tegelijk spat het taalplezier er vanaf. Hier bijvoorbeeld: "Vervloek me, vliespotige krijsende engel,/ belaag me", een beschrijving van een meeuw (uit 'Wadloper en meeuw'), of hier "Ik ben gestroopt van zinnen" (uit 'Bladzucht').

Een andere dichter die ik bewonder is Hedwig Selles. Ik leerde haar gedichten kennen via internet. Ik kan dikwijls niet zeggen waar haar gedichten precies over gaan, maar altijd is er die raadselachtige sfeer, een soort mysterie dat door de tekst schemert, waardoor ik me er dan toch niet van kan losmaken. Vaak ook is er een absurde combinatie van abstract en concreet (bv. in het bijgaande gedicht: een verlangen naar schoonheid, maar ook vissen met luie onderlippen) die ik erg geslaagd vind.

Verder wil ik nog de poëzie van Marije Langelaar noemen. Door de bril van haar gedichten zie je altijd weer iets nieuws.

Zou je je eigen gedichten hermetisch noemen?

Dat is alvast niet mijn bedoeling. Ik hoop altijd dat de lezer ergens een ingang vindt, een bepaalde zin of een beeld dat hem aanspreekt en in het gedicht trekt... Aan de andere kant weet ik uit eigen ervaring dat het

WIE HIER BINNENTREEDT DOET EERST EEN WENS

Het is stil op de bodem van het meer
een flinterdunne slaap, ik draai
mijn gezicht naar de muur
je wilt toch iets in de buurt hebben
naast roodwier en troosteloze poëzie
maar ik zie mogelijkheden

voor vissen met luie onderlippen
sereen samengaan de diepe
duisternis in ook al is
een afscheid op den duur niet te vermijden

gezien mijn verlangen naar schoonheid ijdel
en onuitwisbaar is.

Hedwig Selles

lezen van een gedicht soms een inspanning vergt. Ik kan daar alleen maar aan toevoegen dat goede poëzie die inspanning ook beloont. Bovendien, er bestaan zoveel verschillende gedichten, zoveel dichters ook. Ik ben er zeker van dat er voor iedereen wel een gedicht bestaat dat voor hem of haar 'werkt'.

Heb je nog favorieten?

Ik denk nog aan Hester Knibbe en haar recente bundel "Archaïsch de dieren". Wat ik er zo bijzonder aan vind, is de samenhang tussen de gedichten. In verschillende cycli roept de dichter de sterkte én het kwetsbare van een mensenbestaan op. De inspiratie komt uit mythes, de kosmos, een waargebeurd verhaal... Al deze gedichten vormen echo's van hetzelfde thema en versterken zo elkaar, wat vooral opvalt als je de bundel herleest. Dat is iets waar ik zelf naar opkijk, wat ik ook zou willen kunnen: gedichten met elkaar in verband brengen en zo een extra lading creëren.

I dwell in Possibility

I dwell in Possibility –
A fairer House than Prose –
More numerous of Windows –
Superior – for Doors –

Of Chambers as the Cedars –
Impregnable of eye –
And for an everlasting Roof
The Gambrels of the Sky –

Of Visitors – the fairest –
For Occupation – This –
The spreading wide my narrow Hands
To gather Paradise –

Emily Dickinson

Het is misschien een open deur, maar verder is Emily Dickinson één van mijn lievelingsdichters. In dit boekje hier, "De mooiste van Emily Dickinson", kan ik blijven lezen. Het bevat zowel de originele teksten als de Nederlandse vertalingen (door Ivo van Strijtem). Een prachtig gedicht is "I dwell in possibility". Haar poëzie is heel eigenzinnig en intrigerend. Neem deze regels bijvoorbeeld: "After great pain, a formal feeling comes – / The Nerves sit ceremonious, like Tombs –". Het beeld van zenuwen die ergens plechtig zijn gaan neerzitten, en dan

die ongebruikelijke hoofdletters en gedachtenstreepjes: het is bevreemdend. Die vervreemding past perfect bij de eerste regel. Na een periode van hevige pijn is berusting opgetreden, de persoon voelt zich star en leeg, inhoudsloos. De vergelijking met een graftombe en een begrafenisceremonie is hier zo raak en zo precies. Door het gevoel van vervreemding op te roepen met een beeld is de dichter zoveel directer dan gewoon te schrijven "It is strange". De zenuwen zijn

De jas

Mijn jas en ik maken winterse wandelingen.
Ik geef hem mijn sigaretten in bewaring
en wij vragen niemand de weg.

Ik draag hem als de wereld mij verstikt
en soms springt hij naar mijn schouders
als een kat.

Wanneer het verlangen hem overweldigt,
bij hij met zijn zakken in mijn handen
en lach ik heimelijk.

Mijn jas is verschenen en de straat rumoerig,
maar toch smeekt hij om een uitstapje,
en als ik slenter, duwt hij me krachtig voort.
Ik draag hem en we spreken met niemand.

Mijn jas houdt van de straat net als ik:
ik weet niet hoe deze liefde ontstond,
noch herinner ik mij
vanwaar deze jas kwam.

Alleen als ik de wereld haat,
verdwijnt ik in mijn jas.
Dan wandelt hij alleen
en spreekt met niemand.

Girgis Sjoekri
vert.: Remi Hauman

gevoelloos geworden, ja, maar hoeveel sterker is het niet om te zeggen: "The nerves sit ceremonious"?

Dit is een ander boek dat me dierbaar is: "De mooiste van de hele wereld - De moderne wereldpoëzie in 333 gedichten". Het is een bekende bloemlezing samengesteld door Koen Stassijns en Ivo van Strijtem. Het boek bevat poëzie van 1900 tot nu uit alle hoeken van de wereld. Van een groot aantal had ik nog nooit gehoord, maar dankzij dit boek komen ze toch in beeld. Ik sla het dikwijls op een willekeurige pagina open. Neem nu dit bijvoorbeeld, bladzijde 216 (Girgis Sjoekri, Egypte): "... als ik de wereld haat,

verdwijnt ik in mijn jas. Dan wandelt hij alleen en spreekt met niemand." Je ziet het zo voor je.

Er wordt vaak gezegd dat poëzie beperkt is door de taal waarin ze geschreven is, dat ze als het ware opgesloten is in haar taalgebied, in tegenstelling tot bijvoorbeeld beeldende kunst. Immers, als je vertaalt, verander je de vorm en dus ook de inhoud. Dat is voor een stuk natuurlijk onvermijdelijk, maar dit boek toont nu juist dat poëzie een fantastisch venster op de wereld kan zijn. Er staat een gedicht in het boek ("Een verdediging van de anonimiteit" - José Pacheco) waarin een gedicht vergeleken wordt met een brief in een fles die in de zee wordt gegooid en dan bij de lezer aanspoelt. Bij een vertaald gedicht is de weg wat langer, maar het feit dat het aankomt, dat het kan aankomen, bewijst toch vooral dat die fles, die vorm dan wel heel gelijk moet zijn.

Zijn jouw gedichten vertaalbaar? Ik bedoel: zouden ze na vertaling hun sterkte blijven behouden?

Dat weet ik niet goed. Volgens mij is elk gedicht in principe vertaalbaar.

Wat ik bedoel met vertaalbaar is dat poëzie – in mijn ogen – om goed te zijn, ook vertaalbaar moet zijn, je mag je toevlucht niet zoeken in woordspelingen die alleen in je eigen taal begrijpelijk zijn. Dichters die het woord 'ver-wonde-ring' schrijven en daarmee tevens op die wonde alluderen, wel die allusie verlies je door te vertalen, dat vind ik dan geen goede manier. Woordspelingen mogen natuurlijk wel, ten minste als ze in een andere taal evengoed tot hun recht komen.

Ik denk dat ik begrijp wat je bedoelt. Door zelf met poëzie bezig te zijn, heb ik in elk geval veel bewondering voor vertalers gekregen. Er zit zoveel in een gedicht: ritme, klank, beelden... Wat een woord oproept varieert ook van taal tot taal, alleen al omdat de context, de plek waar het woord gebruikt wordt, verschilt. Een fascinerend gegeven, als je erbij stilstaat.

Ik zie hier iets van Uitgeverij P. In Leuven zit je bij de bron nietwaar?

Ja, dit is "Na de dood stond ik midden in het leven – Kopstukken van de naoorlogse Poolse Poëzie", een tweetalige bloemlezing van tien Poolse dichters uit de twintigste eeuw. De vertalers zijn René Smeets, Maarten Tenbergen en Kris Van Heuckelom. De Poolse poëzie is wereldberoemd door Czesław Miłosz en Wisława Szymborska, die beiden de Nobelprijs kregen voor hun poëzie. Ik was heel toevallig aanwezig bij de presentatie van het boek, ik had op dat moment nog nooit van deze dichters gehoord. Ik had me voorgenomen geen boeken meer te kopen, maar na het horen van enkele gedichten werd duidelijk dat ik me daar niet aan mocht houden. De gedichten zijn heel doorleefd, je hebt niet de indruk dat het vertalingen zijn.

Het laatste nummer van Lire is gewijd aan Charles Baudelaire, en achteraan staat er een artikeltje: 'Qui sont les descendants de Baudelaire aujourd'hui?' Tja, waar zijn de dichters nu?

De conclusie in Lire is, dit geldt voor Frankrijk, maar ik denk dat het in Vlaanderen niet anders is, dat het aantal dichters toeneemt en het aantal lezers van gedichten afneemt. Er wordt soms wel eens spottend gezegd dat er meer dichters zijn dan lezers van poëzie. Zijn er van jou al gedichten gepubliceerd?

Een aantal jaar geleden deed ik af en toe mee aan een wedstrijd, verder niet. Tja, dat weinig mensen poëzie lezen, dat zal inderdaad wel zo zijn... Wat vind je er zelf van? Ben je het eens met de auteur van het artikel?

De omgekeerde wereld, de geïnterviewde stelt nu zelf de vragen... Poëzie is altijd elitair geweest, dit mag je niet als scheldwoord beschouwen, het is een eigen vorm van uiten voor een kleine groep die het kan appreciëren, waarom niet? Het fenomeen van weinig lezers heeft met veel te maken natuurlijk, de digitalisering, visualisering van alles, de haast. Heel typisch: twee weken geleden kwam professor Waegemans bij ons een lezing houden over Poesjkin, hij zei dat zowat alle Russen hele gedichten van Poesjkin van buiten kennen, nog altijd. Vraag hier maar eens aan iemand om één regel uit een gedicht op te zeggen. Zoiets is blijkbaar ingebakken in de cultuur, daar in Rusland heb je de steppen, die wijldheid, daar heb je tijd... Zet daartegenover de jachtigheid van hier, daarvoor is poëzie niet gemaakt.

Poëzie moet je kunnen lezen, herlezen en herkauwen. Zelfs in Watou als je daar soms mensen ziet, die huppelen van het ene naar het andere gedicht. Eenmaal een gedicht horen is voor mij niet voldoende, ik zal minstens tweemaal luisteren. Trouwens, mijn definitie van echte poëzie - het is wel een persoonlijke definitie - is de volgende: 'echte poëzie is er niet om gelezen te wor-

Einde en begin

Na elke oorlog
moet er iemand opruimen.
Een beetje orde
komt niet vanzelf.

Iemand moet het puin sorteren
langs de berm van de wegen
opdat de vrachtwagens vol lijken
voorbij kunnen.

Iemand moet waden
door slijk en as,
door veren van sofa's,
glassplinters
en bebloede vodden.

Iemand moet de balk aanslepen
om de muur te stutten,
iemand moet glas in het raam zetten
en de deur in de scharnieren hangen.

Fotogeniek is het niet,
en het vergt jaren.
Alle camera's zijn al lang weg
naar weer een andere oorlog.

Bruggen moeten hersteld
en stations vernieuwd.
De mouwen zullen stuk gaan
van het opstropen.

Met een bezem in de hand
vertelt iemand nog hoe het was.
Iemand luistert
en knikt met zijn niet afgerukt hoofd.
Maar om hen heen
zijn reeds mensen in de weer
die zich beginnen te vervelen.

Af en toe zal iemand nog
onder een struik
verroeste argumenten opgraven
en naar de stortplaats dragen.

Zij die wisten
waarover het ging,
moeten plaats ruimen voor hen
die maar weinig weten.
Minder nog dan weinig.
Uiteindelijk zo goed als niets.

In het gras
dat oorzaken en gevolgen overwoekert
moet iemand zich neervlijen
met een aar tussen zijn tanden
en naar de wolken staren.

Wisława Szymborska (vert. René Smeets)

den, laat staan om voorgelezen te worden, maar in de eerste plaats om geschreven te worden'. Poëzie moet je met andere woorden schrijven, poëzie is van en voor de dichter. Akkoord, ik overdrijf hier wat. Voorlezen van poëzie vind ik meestal een drama. Zeker als het een beetje cryptisch is, dan heeft het geen zin om voor te lezen, dat is mijn persoonlijke mening. Poëzie lezen, tot daar aan toe, maar het vraagt wel concentratie, poëzie als werkwoord dus.

De prestatie­maatschappij, jachtigheid, tja... anderzijds, misschien is er hierdoor net nood aan iets als poëzie? Ik denk hierbij ook aan de continue stortvloed aan meningen die ons overspoelt. Bij elke kwestie wordt er verwacht dat je een standpunt inneemt of een uitleg klaar hebt. De vraag is niet "Heb je een mening?", maar "Wat is je mening?". Ik vind het verfrissend dat je in een gedicht niet alles hoeft te weten. Je kan ook het 'niet-weten' aan het woord laten, de dingen mogen meerdudig zijn.

Geëngageerde poëzie kan dat? Of is dat volgens jou een contradictio in terminis?

Ik heb deze vraag al vaak gelezen in interviews met dichters. Het is blijkbaar iets dat niet evident is, iets dat in vraag wordt gesteld. Als ik aan engagement denk, denk ik aan mensen die zich inzetten voor vluchtelingen, mensen die bezorgd zijn om het klimaat en het milieu en zo ecologisch mogelijk proberen te leven. Ik denk aan alle moeders, aan iedereen die voor een ziek familielid zorgt. Dat alles staat ver af van woorden op papier, dat ontken ik niet.

Anderzijds zijn het niet zomaar woorden op papier. Het is niet vrijblijvend, je spreekt je uit, en in die zin is poëzie wél een engagement. Ik moet hierbij denken aan het heel bekende vers van Remco Campert: "Poëzie is een daad / van bevestiging. Ik bevestig / dat ik leef, dat ik niet alleen leef." Wel, daar kan ik me helemaal in vinden. Je kan poëzie ook zien als een vorm van verzet op zichzelf. Als je denkt aan de gejaagdheid en de prestatiegerichtheid van onze maatschappij, waar we het zonet over hadden, dan kiest poëzie duidelijk een ander kamp...

Herlees je vaak gedichten?

Sommige poëziebundels herlees ik geregeld. Het is frappant om te zien hoe je na jaren soms andere dingen in hetzelfde gedicht leest, om zo tot het besef te komen dat jij het bent die verandert. Dat herlezen doe ik eigenlijk alleen met poëzie, romans herlees ik bijna nooit.

Hou je van andere kunstvormen? Muziek?

Ik luister graag naar componisten als Wim Mertens, Jan Swerts, Philip Glass, Arvo Pärt... Verder zijn er een aantal songs van Sigur Rós, een IJslandse groep, die ik zo nu en dan op repeat zet en dan urenlang op de achtergrond laat spelen. Ik hou ervan om af en toe een tentoonstelling of een museum te bezoeken, hoewel dat er niet zo dikwijls van komt. Aanraders in de buurt van Aartrijke zijn alvast het Permekemuseum in Jabbeke en het Ensorhuis in Oostende.

Kan je om af te sluiten nog een favoriet gedicht meegeven?

Dan kies ik nog dit korte gedicht van M. Vasalis, 'Steen'. Hoe je in zo weinig woorden zo veel kunt zeggen... het is al heel lang één van mijn lievelingsgedichten.

Veerle, van harte bedankt voor dit interview.

Steen

Verdriet kit al mijn krachten samen,
zodat ik roerloos word als steen.
Mijn hele wezen wordt materie,
een ondoordringbaar star mysterie,
o sla de rots, opdat ik ween.

M. Vasalis

Wind

De knotwilg kreunt,
zijn takken snaren
in het klankgat van de nacht.

Een gebochelde knots,
hol van binnen. Wij slapen.
In wie groeit, groeit ook een gat.

Er wiekt een vleermuis uit,
en nog een. We zullen opstaan,
voor het licht is
zullen ze weer
aan hun lusjes hangen.

Veerle Neyens

Los

Elk moment maakt ons groter,
steeds verder strekken we ons uit,
dieper het donker in.
Wij openen als een pupil.

En kijken. Gaan het land in,
worden sporen. Stuiten ten slotte
op een rand, daarachter golven,
voor onze voeten afrollend
als een witte loper.

We wijzen sterren aan,
schuim, een zeehond,
werpen onze kleren af,
wachten op het water.

Wij staan blank,
als een wijzer strijkt
het maanlicht over ons heen.
Straks maken we ons los,
bewegen gewichtloos voort.

Veerle Neyens

Blomsholm

Prehistorisch *stone ship*

Na kilometers rotsen een begroeide vlakte.
We gooien onze rugzakken
als een huid in het gras,
voelen hoe licht we zijn.

Voor ons een kring van stenen,
hardnekkig rechtop. Leiders van een wereld.
We wandelen errond, raken hen aan.
Ze laten ons niet aan boord.

Er hangen herinneringen
en ook wat niemand nog ziet.
Een erfenis die wij in ons meedragen
en die wij overdragen als schakels in een keten.

Het schip is van steen,
door de weiden zeilt het voort.

Veerle Neyens

Zomeravond

Tussen het rood van pas brandende
straatlantaarns zwermen jongens
rond een bal, steekspel van benen
tot alle lijven zijn leeggelopen,
de schemering is uitgestampt,

tot verderop de moeders roepen,
namen de sterrenhemel in kaatsen,
hun lege, open monden
spiegels van de nacht.

We kijken. Er schieten stemmen
door ons hoofd, een huis, schoenen
op een rij, een hondenstaart
die de maat slaat op de mat.

We zullen gedempt, met twee handen
de deur dichttrekken, een zoen laten
verdwalen in het duister tussen ons
en slaapwel fluisteren, slaapwel,
want we zullen denken dat de wereld slaapt.

Veerle Neyens

Doordenker

opgetekend door Carine Vankeirsbilck

Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno (1903 – 1969)

Een van de meest fascinerende filosofen van de twintigste eeuw.

Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno was een Duits socioloog, filosoof, musicoloog, componist en literatuurcriticus en voorvechter van de moderne kunst. Hij was ook een prominent lid van de zogenaamde Frankfurter Schule.

“Adorno beschouwt de geschiedenis van de menselijke samenleving als een vooruitgang in het licht van natuurbevangen natuurbeheersing, terwijl hij voor de ontwikkeling van de muziek een ontwikkeling waarneemt in het licht van de verzoening van het muzikaal algemene en het bijzondere – ook al is die ontwikkeling discontinu en beperkt tot de burgerlijke epoche sinds de achttiende eeuw. De kunst heeft volgens Adorno altijd al het naakte bestaan getranscendeerd en een esthetische houding gerepresenteerd die optreedt als herziening van de civilisatie. Aan de kunst moet je dus twee aspecten kunnen aflezen : de stand van de natuurbeheersende geest en de stand van naar verzoening strevende geest.”

“Adorno heeft in het motto van het tweede deel van de *Minima Moralia* uitdrukkelijk het maxime onderschreven : ‘Waar alles slecht is, moet het goed zijn om het slechtste te kennen’.”

“Men moet nu, voorzover het ook enigszins mogelijk is, zo leven als men in een bevrijde wereld meent te moeten leven, als het ware door de vorm van het eigen bestaan met alle onvermijdbare tegenspraak en conflicten die dit met zich meebrengt, proberen te anticiperen op de bestaansvorm die de enig juiste zou zijn Dit streven is noodzakelijkerwijs tot mislukken en tegenspraak gedoemd, maar er zit niets anders op dan die tegenspraak tot het bittere einde uit te houden. De belangrijkste vorm die dit heden ten dage aanneemt, is het verzet : dat men niet meedoet – en als dat niet mogelijk is en wij rekening moeten houden met onze eigen zwakheid en de oppermacht van de omstandigheden, dan moeten wij tenminste trachten om daar waar wij mee moeten doen, niet helemaal mee te doen en het net iets anders te doen dan degenen die het van harte doen.”

Uit: Rolf Wiggershaus, Theodoor W.L. Adorno, in *Kopstukken Filosofen*

Book on the hill

door Hans Vanhulle

Konstantin Paustovski – Goudzand

Er is nieuws te melden voor de Paustovski-adept, en zo zijn er velen in de Lage Landen! Goudzand wordt nu zo'n veertig jaar na het verschijnen van "Verhaal van een leven" gepubliceerd, een cyclus die zo maar eventjes zes delen in de reeks privé-domein beslaat, en biedt de geïnteresseerde lezer die "de grote Paustovski" al doorploegde nog een uitsmijter aan met beschouwingen, verhalen, dagboekfragmenten en brieven van de auteur.

Konstantin Paustovski's zesdelige "Verhaal van een leven", werd door de schrijver en slavist Charles B. Timmer veeleer een "biografie van de ziel" genoemd, dan een "relaas van gebeurtenissen". Maar mischien sluit in deze schitterende en bejubelde reeks het ene het andere niet uit, en wordt beide aspecten recht gedaan. Deze autobiografie overtreft zelfs in lengte Herzens "Feiten en gedachten", en is bij mijn weten het langste egodocument uit de Russische literatuur ooit. Mischien kunnen deze memoires niet wedijveren met die van Herzen in louter intellectuele kracht, maar ze zijn een genot om te lezen omwille van de melancholische lyriek waarmee Paustovski het voortschrijden van de tijd bezweert en de ruimte die hij openlaat om de lezer een blik te gunnen in zijn kwetsbare intimiteit, die voortdurend ingebed ligt in een grimmige maalstroom van revolutie en oorlog waarop hij absoluut geen vat had.

Maar wie zou Paustovski in ons kleine taalgebied kennen, als we het even niet over Wim Hartog hebben? Deze tolk Russisch, die graduateerde aan de Sorbonne, leerde de taal kennen bij de marine. Hij heeft Paustovski bij ons groot gemaakt en de lezer onnoemelijk veel plezier bezorgd met een ronduit uitmuntende vertaling in een onovertroffen, warm en tintelend Nederlands, waar elk deel zindert van verrassend gekozen adjectieven en effectvolle poëtische trouvailles. Het was 1965 toen Hartog in een Parijse boekhandel "de Paustovski" ontdekte in een Franse vertaling. De Franse en Engelse vertalingen uit de jaren zestig en zeventig hadden de reputatie nogal muf te zijn en Hartog toog aan het werk. In zijn Nederlandse vertaling werd Paustovski's Russisch plots visueel uiterst aanschouwelijk neergezet en het brede taalpalet dat Hartog daarbij hanteerde laat je het voorgestelde aanvoelen met een bijwijken tactiel raffinement.

Goudzand scherpt het beeld dat we over Paustovski reeds hadden verder aan. Het biedt een dwarsdoorsnede aan van de prozaïsche wederwaardigheden van zijn leven, en laat de lezer de kans om de

hoge vlucht die zijn lyrische autobiografie later nam beter te kaderen. Waarom koos vertaler en bezorger Wim Hartog de titel "Goudzand" voor deze compilatie van losse dagboeknotities, brieven en verhalen? Wel, reeds op de eerste bladzijde lezen we in de epigraaf voor het boek: *"Er wordt vaak aan schrijvers gevraagd of zij een aantekeningenboekje bijhouden, of dat zij uitsluitend op hun geheugen vertrouwen. De meeste schrijvers hebben zo'n boekje, maar maken er slechts zelden gebruik van voor hun werk. Zulke aantekeningen vormen dan ook een op zichzelf staand genre in de literatuur. Zodoende worden naast de romans en verhalen van een schrijver soms ook zijn aantekeningen los uitgegeven. Voor een schrijver is het geheugen bijna alles. Het opgespaarde materiaal ligt er niet alleen maar opgeslagen. Het waardevolste blijft als een toverzeef achter. Stof en molm vallen erdoor en worden door de wind weggevoerd, en slechts het goudzand blijft achter. En daarmee worden dan kunstwerken gemaakt."* (K.P. - pag. 6)

Konstantin Paustovski werd geboren in 1892 in Moskou. Toen hij zes was verhuisde zijn gezin naar de Oekraïne, waar hij een zorgeloze jeugd beleefde. Hij bezocht het gymnasium in Kiev, bekwaamde er zich aan de universiteit in wis- en natuurkunde, en trok vervolgens naar de universiteit in Moskou, waar hij zijn studies filologie en filosofie moest afbreken door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Door zijn extreme bijziendheid werd hij afgekeurd voor militaire dienst. Hij werkte als arbeider, tramconducteur en visser, en bood zich nadien aan als hospik op een hospitaaltrein en in een veldziekenhuis aan het Pools-Russische front. Hij raakte gewond door een shrapnel en werkte vervolgens ergens in een Oekraïense negorij als sorteerder van granaten in een wapenfabriek. Twee van zijn broers sneuvelden aan het front, en dit op dezelfde dag.

We leren Paustovski langzamerhand kennen als een moedig en eerlijk man, vervuld van een uitnodigende eenvoud, met oog voor detail en begiftigd met een uitzonderlijk geheugen. In zijn natuurbeschrijvingen toont hij zich een scherp observator. Niets ontsnapte aan zijn aandacht. Hij had een genereuze, sympathieke houding tegenover anderen, en hij bezat de gave tot dankbaarheid voor elk klein geluk dat hem ten deel viel, ook al was daar soms weinig reden toe. Paustovski wierp zich nooit op als filosoof of historicus, maar vertelde met een onopgesmukte eenvoud over zichzelf. De liefdes van zijn leven, de literatuur en het lot van zijn vaderland hielden hem het meest bezig. Maar hij beleefde zo veel dat zijn relaas over de Russische revolutie leest als een document over een epoeche en een volk.

Vanaf de overgang tussen oorlog en burgeroorlog waagde Paustovski zijn "Sprong naar het Zuiden" en vestigde zich tenslotte in Odessa. Tot 1921 bleef de Oekraïne uiterst onrustig. Witten, Roden en een

paar andere facties bestreden elkaar. Zijn dagboeknotities ademen de sfeer van een semi-zwervend bestaan uit. Hij woonde op diverse plaatsen in de Krim en tot diep in de Kaukasus. Paustovski was een soort freelancer, die dikwijls onderweg was. Zo deed hij onderzoek naar logistieke kwesties die verband hielden met havens en spoorwegen, werkte hij voor coöperaties en was journalist, o.a. voor de Morjak, een zeemanskrant in Odessa. Hij kende het maritieme wereldje goed. Maar tijdens zijn reizen bleef veel tijd over om te schrijven. Dergelijke proletarische schrijvers kwamen toen wel meer voor in het toenmalige Rusland. Denk maar aan Maxim Gorki, Michael Zoshchenko en Victor Schlovski. Ze oefenden van de hand in de tand allerhande beroepen uit in ver uiteenlopende streken, dikwijls met een gebrekkig statuut en verzekering, in een tijdperk dat toen nog het voordeel bood dat het weinig benul had van, of verlangen toonde naar het rigide patroon die onze huidige gemetronomiseerde maatschappij er bij iedereen goedschiks of kwaadschiks inhamert. Een poëtische "Wanderlust" was de diepste drijfveer die hem naar het onbekende voerde, naar een horizon die ooit nog eens beschreven moest worden. Uit een sterk autobiografisch getint verhaal citeer ik volgende treffende gedachte, die meteen ook zijn ziel in een verdichte vorm blootlegt: *"Misschien omdat ik van het toeval hield, van een leven dat niet werd beheerst door het stalen regelmechaniek van het verstand waarin niet ik maar iemand anders bontgekleurde dagen met ingewikkelde patronen borduurde. Ik had altijd geweten dat mijn wegen niet platgetreden waren, maar dat er nog heel veel veelkleurigheid voor mij in het verschiet lag en dat daarin zowel droefheid zou*

blinken als vreugde waar je je hele leven naar smacht." (pag.193) Het ergens in de luwte kunnen genieten van de basale levensbehoeften, zonder veel verdere beslomeringen, was voor hem voldoende reden om het in een provinciaal nest vol boerenkinkels enige tijd uit te houden. Maar vanaf half 1923 keerde hij terug naar Moskou, en toen begon een regelmatig, meer honkvast bestaan, dat alvast op een domicilie kon bogen. Er brak een periode aan met divers journalistiek werk en studiereizen.

Eind jaren twintig werkte Paustovski in Moskou bij het persagentschap ROSTA, het latere TASS. Het journalistieke werk vergde veel van hem en hypothekeerde ook ten dele zijn literaire arbeid. Daar

kwam pas in 1931 verandering in als hij zijn vaste dienstverband bij ROSTA opzegde en zich ten volle aan zijn literaire carrière wijdde. Met uitgevers, literaire tijdschriften, film- en theaterregisseurs had hij veel contacten, en hij begon opnieuw veel meer te reizen. Zo willigde hij het verzoek van Gorki in om via Moermansk naar het hoge Noorden te reizen om er de geschiedenis van een gietijzerfabriek te boekstaven. Uit dit alles vloeide in de marge ook de romantische novelle "Het lot van Charles Loncville" voort. En in dezelfde periode publiceerde hij "De baai van Kara-Bogaz", een literair meerstemmig relaas over deze onherbergzame baai van de Kaspische Zee, die opengelegd werd voor industrie en oliewinning. Karel van het Reve heeft deze roman in 1935 vertaald. U merkt dat industriële thema's prevaleerden, geheel in de stijl van Stalins dictaat dat de Sovjetschrijver verondersteld werd een "ingenieur van de ziel" te zijn, die zich ver hield van elke "decadente" bourgeois-literatuur. Pas in nauwe schoentjes raakte Paustovski in het terreurjaar 1938, toen Maarschalk Bljoecher, over wie hij een boek schreef, in ongenade viel en uiteindelijk gefusilleerd werd. Alle onverkochte boeken werden door de Gpoe geconfiscieerd, en Paustovski vluchtte uit Moskou naar de Krim uit angst voor vervolging, maar werd daar met rust gelaten.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Paustovski oorlogscorrespondent aan het zuidelijke front. Hij verbleef o.a. in Alma-Ata, de grootste stad van Kazachstan en een veilig toevluchtsoord voor vele Moskouse intellectuelen. Sergej Eisenstein verbleef er ook. Begin jaren vijftig werd Paustovski verkozen tot voorzitter van de afdeling proza van de Schrijversbond en tot redactielid van de *Literatoernaja gazeta*. In 1956 maakt hij met een groep schrijvers op een stoomschip een soort mini-"Grand Tour" langs Europese havensteden, van Istanbul tot Leningrad. Paustovski was een koele minnaar van het regime. Hij is nooit lid van de communistische partij geweest. Tijdens Stalins leven was hij voorzichtig en poogde waar nodig zijn lot proactief te sturen. Maar, eind 1956 roerde hij zich plots in volle post-stalinistische "dooi". Hij viel hij uit tegen de *nomenklatoera*, de elite en "decision-makers" van de Sovjet-Unie, naar aanleiding van de kritiek die geuit werd bij het verschijnen van de roman "Niet bij brood alleen" van Doedintsjev. En in 1964 was hij, naast o.a. Anna Achmatova, medeondertekenaar van een protestbrief die gericht was aan de procureur-generaal van de USSR, waarin de vrijlating van Josip Brodsky werd geëist. Brodsky was veroordeeld tot vijf jaar verbanning wegens "parasitisme", maar werd na anderhalf jaar vrijgelaten. Een derde maal sprong Paustovski op de bres toen hij een schrijven in 1966 van o.a. Andrej Sacharov aan Leonid Breznev steunde met zijn handtekening. Er werd Breznev gevraagd zich te verzetten tegen een gedeeltelijke

rehabilitatie van Stalin, een rehabilitatie waarbij bepaalde politieke kringen garen hoopten te spinnen.

Tot slot wil ik graag eens een staaltje geven van Paustovski's vertelkunst. Hij is een wonderbaarlijk impressionist die gedetailleerd een sfeer weet te vangen in een alinea, waarbij hij zich bedient van een taaleigen dat ontegensprekelijk op zijn leefwereld geënt is. We laten de schrijver zelf aan het woord als hij in een brief uit 1916 zijn indrukken neerpende toen hij een Debussy-concert in Moskou bijwoonde:

"Nina heeft mij een toegangsbewijs voor het Sienkiewicz bezorgd. Ik ben ernaartoe geweest. Ik heb er Debussy gehoord. Weet je, Chatidzje, dat mij een rilling door de leden ging, zo mooi was het. Bij Nuages hoorde ik voor het eerst van mijn leven hoe de wolken zingen. Door de onduidelijke stemmen van de nacht, het schuimend geruis van de branding kwam de ijle zingzang van de wolken aangevlogen. De fagotten zongen gesmoord en teder, als verre winden in scheepstakelage, en ver boven zee viel een nachtelijke, goudachtige regen langzaam omlaag alsof duizenden parels in een grillige ligatuur neergestrooid werden op de soepel opspattende golven en neerkwamen met een zangerige klank... En net zoals in de nachten boven zee capricieuze patronen worden geweven en zich opnieuw wolken ontwikkelen, vlochten al even vreugdevol en moeiteloos de violen en fluiten hun luimige refrein.

Het was alsof ik een wereld van schemergoud, een dans van de nacht zag. Ik weet niet voldoende van Van Gogh, maar de volheid van zijn palet lijkt mij overeen te komen met de muziek van Claude Debussy. Daarna volgde Fêtes. Dat is een gala, maar dan wel in een kroegje aan zee. De bedwelmende geuren van teer en pekelnat. Door de vensters zie je de sterren, als Chinese lantaarns, wazig branden. De lampen beginnen te trillen als een dronken gigue wild en vreugdevol weerklinkt. Glanzende, zwoele ogen, wijn, het vieren van vermetelete, smachtende hartstocht. Opdringerige violen, schrille fluiten... Het is alsof de klanken in de kristallen spiegels, in de hoeken en gaten en tegen de gladde oppervlakken versplinteren, weergalmen, zich weer aanzwellend verwijderen en uiteenvallen met het geluid van een honend, onzeker gelach." (pag. 63)

Konstantin Paustovski – Goudzand. Verhalen, dagboeken en brieven. ISBN: 9789028261228, Uitg. Van Oorschot – A'dam, 2016, 661 blz.

Verhaal van een leven: Verre jaren – Onrustige jeugd – Begin van een onbekend tijdperk – De tijd van de grote verwachtingen – De sprong naar het Zuiden – Boek der omzwervingen. (PD – AP)

De verjaardag

door Marie-Rose D'haese

Publius Ovidius Naso (43 v.C. – 17 n.C.)

Ovidius werd in Sulmo in de provincie l'Aquila geboren. We kennen het tegenwoordig als Sulmona en l'Aquila kennen we doordat het in 2009 getroffen werd door een zware aardbeving. Er staat een standbeeld van de dichter op een pleintje.

Hij zag het levenslicht in het jaar nadat dit voor Caesar nogal abrupt uitdoofde en in het jaar waarin het leven van Cicero al even brutaal beëindigd werd. Een heftige periode wel.

In zijn "autobiografie" zegt hij dat hij van jongs af aan voor niets anders deugde dan voor de poëzie en dat hij zijn vader daar zeer mee bedroefde: in zijn familie, die niet patricisch was, telde immers enkel het doorstoten naar de politieke macht. "Maar iedere regel die ik opschreef, werd vanzelf een vers." (Tristia)

Toen Publius geboren werd, was de toekomstige eerste keizer Augustus 20 en toen Ovidius 16 was, werd Octavianus Augustus de facto alleenheerser over het machtige Imperium Romanum.

Ovidius schreef heel wat en er bleef ook heel wat bewaard, met dank aan de zorgvuldig kopiërende monniken. Hij debuteerde met 'Amores', liefdespoëzie opgedragen aan een (denkbeeldige?) geliefde Corinna. Daarna 'Heroides': brieven van helden of heldinnen: zo bvb de brief van Penelope aan Odysseus. Zeer veel becommentarieerd is zijn fameuze 'Ars Amatoria' ofte Liefdeskunst, die soms immoreel of amoreel genoemd wordt en die door sommigen als oorzaak van zijn verbanning naar Tomi(s) wordt beschouwd. Het bestaat uit drie boeken met raadgevingen aan mannen over hoe een vrouw te versieren en twee aan vrouwen met dezelfde veie bedoelingen.

Ter correctie (?) schreef hij de 'Remedia Amoris': *fifty ways to leave your lover...*

Zo komen we aan de overgang van voor tot na Christus.

Ovidius is wat uitgekeken op de liefdespoëzie en hij werkt aan wat zijn bekendste boek zal worden: de 'Metamorfofen' ofte Gedaanteverwisselingen. Het is het grootste dichtwerk binnen de Latijnse literaire productie: 11.995 verzen.

Een onuitputtelijke inspiratiebron voor allerlei kunstenaars, een onuitputtelijke bron van verhalen.

Zelfs wie nooit de afdeling Latijn heeft gevolgd, kent er een hele hoop: Daedalus en Icarus, Orpheus en Euridyce, Philemon en Baucis, Pirus en Thisbe.

Als er al een literair werk aan de basis heeft gelegen van het in ongenade vallen van de dichter bij het keizerlijke hof, dan wat mij betreft dit werk: het toont immers aan hoe niets op deze wereld standhoudt, dus ook de macht niet. Het vertelt met kleurrijke beelden over machtsmisbruik en over het geweld dat gebruikt wordt om aan de macht te komen.

Het is een genadeloze spiegel voor de machthebbers.

Een andere theorie is dat Ovidius zou betrokken zijn geweest bij sekschandalen in de entourage van Augustus' dochter Julia, of zelfs die van zijn kleindochter.

Er zijn zelfs geleerde mensen die denken dat Ovidius zijn verbanning en verblijf aan een kust van de Zwarte Zee zou gefaket hebben om te experimenteren met een nieuw genre, dat van de poëzie in ballingschap.

Want na het jaar 8, waarin hij bevel kreeg Rome te verlaten en zich te vestigen in zijn verre ballingsoord, schreef hij nog twee werken: de 'Tristia', met de reeds geciteerde autobiografie, en de 'Epistulae ex Ponto', een verzameling brieven waarmee hij het thuisfront bestookt in de hoop te mogen terugkeren.

Maar zelfs de dood van de eerste keizer in 14 maakte de straf niet ongedaan en Ovidius stierf in wat nu Constanza heet in Roemenië.

En ook daar hebben ze voor hem een standbeeld opgericht.

"Alles verandert, niets vergaat. De ziel doolt rond, verhuizend van hier naar daar, van daar naar hier; bewoont welk lichaam zij maar wil, gaat van een dierenlijf in dat van mensen over, van ons weer in dier en nooit zal zij te gronde gaan. En als zachte bijenwas steeds weer iets anders uitbeeldt, niet blijft wat zij geweest is, niet dezelfde vorm bewaart, maar wel dezelfde was is, is de ziel – dat zeg ik u – wel steeds dezelfde, maar verschijnt in velerlei gestalten.

Vandaar mijn boodschap: laat respect voor leven nooit door vraagzucht worden beheerst! Zie af van al dat heilloos slachten dat verwante zielen uitdrijft! Bloed moet niet van bloed bestaan!"

Woorden van Pythagoras in de Metamorfofen XV, 156- 175 in de vertaling van Marietje D'hane- Scheltema.

Elsenspinsels

door Els Vermeir

Behekst

In een vorig leven kocht ik inboedels op. Na het overlijden van de bewoners, en nadat de erfgenamen het pand hadden ontdaan van zijn meest waardevolle objecten - als overvallers die hun slachtoffer beroven van goud en juwelen, of als aasgieren die een kadaver tot het bot ontdoen van elk stuk vlees -, kwam ik op de proppen. Mijn doortocht had het effect van een tropische storm, zij het dan iets minder woestend. Bedoeling was dat het huis gereduceerd werd tot de verpakking die het was, zodat het klaar was voor hetzij een grondige opknappbeurt, hetzij volledige afbraak.

Het was niet altijd een pretje. Sommige mensen brengen hun laatste levensjaren, bij gebrek aan kracht, financiële middelen of motivatie - of alle drie - door in wat door de gezondheidsinspectie heden ten dage zelfs niet meer zou aanvaard worden als varkensstal. Maar af en toe ontdekte je dan toch dat vergeten pareltje, dat miskend stuk waardevol antiek of dat zorgvuldig verborgen appeltje voor de dorst waarvan wellicht ook de demente eigenaar het bestaan was vergeten, en dat maakte de hele job de moeite waard. Mensen hebben vaak geen benul van welke kostbaarheden ze weggooien.

Maar zoals ik al zei, dat leven ligt reeds enige tijd achter me. Alles begon - of eindigde, zo je wil - de dag dat zij stierf. En zij, dat was een overjaarse eeuweling die in het dorp sinds jaar en dag bekend stond als een heks. Ook ik herinner me nog hoe we als kind in panische angst voorbij "het heksenhuis" renden, uit vrees dat ze ons zou betoveren. Er gingen geruchten dat ze haar man had gedood en haar enige zoon had laten verdwijnen - misschien wel, volgens de gruwelijkste versies, opgegeten.

Vrijwel niemand had haar ooit te zien gekregen. Wat de geruchtenstroom over haar kwaadaardige karakter alleen maar aanwakkerde.

Tot de postbode haar op een dag dood aantrof. Ze zat in een leunstoel op het portiek voor haar huis, gekleed in een lange wollen jas, met een hoed op het hoofd en een tas in haar handen, alsof ze klaar was om op reis te gaan en zat te wachten tot een taxi haar kwam afhalen.

Na de nodige vaststellingen en administratieve rompslomp was gebleken dat er geen rechtstreekse nazaten waren, en haar verwanten vertoonden niet de minste interesse om het ogenschijnlijk compleet vervallen krot waarin ze woonde, te betreden, uit vrees dat één of ander vloek die ze erover had uitgesproken hen zou treffen. Bijgevolg kwam een gemeentelijk ambtenaar bij me aankloppen met de beleefde vraag de inboedel op te ruimen zodat het huis met de grond gelijk kon gemaakt worden en de grond verkocht. Ik was niet echt happig naar deze opdracht, al was ik er ergens wel door geïntrigeerd, en tenslotte moest iemand de klus klaren. De officiële bevestiging, zwart op wit, dat de opbrengst van alle vondsten die ik nog te gelde kon maken, mij onherroepelijk en zonder belastingen of taksen toebehoorde, was uiteindelijk overtuigend genoeg. Zelfs een heks moest vast wel iets van waarde in huis hebben. Meer nog: bezit van een heks werd, alleen al door die status, ongetwijfeld nog waardevoller dan het was.

Toch moet ik bekennen dat ik mijn stoutste schoenen nodig had om met knikkende knieën en bonzend hart het huis binnen te gaan. Alles wat doorheen het roestige hek aan de straatkant van het huis en de voortuin te zien was, versterkte de mythe van het heksenhuis. De tuin was door decennialange verwaarlozing compleet overwoekerd. De tegels van het pad naar de voordeur waren deels gebroken, deels verzakt. Het huis zelf gaf een uiterst desolate indruk. De muren waren bedekt met een grijsgroene laag van algen, mos en stof, en de weinige verf die nog overbleef op deuren en ramen hing in opgezwollen schilfers met scherpe randen op het verweerde hout, als de wonden van een melaatse. De houten luikjes naast de ramen waren verzakt en de ramen zelf waren zo vuil dat je er nauwelijks kon doorkijken. De voorstelling die ik me maakte van wat ik achter de deur zou vinden, was de perfecte setting voor een Halloween-film, en het verbaasde me dan ook niet in het minst dat bij het langzaam openen van de knarsende deur, een kat plots boos sissend langs me heen stoof. Mijn hart ging intussen zo hard te keer dat het me niet zou hebben verbaasd dat het dier daardoor uit een rustige slaap was gewekt.

Maar toen ik verder doordrong tot het huis en via het kleine halletje de woonkamer betrad, voltrok zich als het ware een wonder. Uit de ramen aan de achterkant van het huis, onttrokken aan het oog van alle buitenstaanders, stroomde een zee van licht de kamer binnen. En

hier, o wat een contrast, geen greintje stof, geen spinnenrag, geen rommel of opgehoopt vuil.

De kamer was sober ingericht in de stijl van de vroege jaren 20 van vorige eeuw, maar straalde de niet-aflatende zorg van een liefdevolle moeder uit. Ik verwachtte elk moment een fotograaf te zien opduiken - met geruite pet en pofbroek - die zijn reusachtig fotoestel met statief en met zwart-vilten blaasbalg omheen de lens neerpootte in een hoek van de kamer en dan onder het zwarte laken verdween om dit idyllische tafereeltje op de gevoelige plaat vast te leggen, zodat het door het nageslacht in dure kunstboeken over de architecturale geschiedenis kon worden gereproduceerd.

Plots werd mijn aandacht getrokken door een dik boek, dat open op een kleine staander lag, als een bijbel in de kerk, wachtend tot een lector zijn inhoud zou onthullen. Ik werd er als door een magnetische kracht door aangetrokken en ontdekte dat het een dagboek was. Inwendig worstelde ik met gedachten als zou het boek misschien duivelse krachten bezitten en me door het lezen ervan in de verdoemenis storten, of met de meer nuchtere bedenking dat ik het privéleven van een onbekende niet mocht ontluisteren, maar de drang naar kennis, de hunkering naar de waarheid was gewoon te groot. Ik zeeg neer in één van de met groen fluweel beklede zetels en begon gretig te lezen in een levensverhaal dat door de zusjes Brönte had kunnen zijn bedacht. Madame Agatha - want naarmate ik verder las werd het epitheton heks steeds misplaatster - bleek gehuwd te zijn geweest met de eigenaar van een machtig zakenimperium, opgericht door diens grootvader en tot op heden een welvarend bedrijf. Maar zoals zo vaak bij succesvolle zakenlui liep het persoonlijk pad niet bepaald over rozen. De enige zoon van Madame Agatha kwam op de wereld met een ongeneeslijke ziekte en terwijl de ongelukkige vader zijn verdriet begroef in de verdere uitbouw van zijn imperium, bracht Madame Agatha haar dagen grotendeels in eenzaamheid door, onvermoeibaar zorgend voor haar gekwetste jong. Toen de teerbeminde en blijkbaar ook hoogbegaafde zoon op vijftienjarige leeftijd stierf, kon zijn vader het verlies niet aan en werd krankzinnig. Madame Agatha zette haar zorgende taak dus verder, nu voor haar echtgenoot, terwijl ze achter de schermen de zaak bleef beheren en tot ongekende hoogten liet floreren.

Toen jaren later ook haar man kwam te overlijden, verkocht ze de zaak en liet haar enorme fortuin na aan een aantal liefdadigheidsinstellingen, waarvan ze de werking en de besteding van de gelden als milde schenkster nauwgezet bleef opvolgen, tot de dag van haar dood.

Ook bleek ze er een drukke correspondentie op nagehouden te hebben met allerlei welgestelde lieden, om hen aan te zetten tot sponsoring van haar goede werken.

Zelf stelde ze zich tevreden met een schamel weduwenpensioentje, en ondanks alle luxe die ze had gekend, leefde ze in een eenvoud die mijn voorstellingsvermogen haast te boven ging.

Urenlang heb ik in het heksenhuis gezeten, de verborgen pijn en verdriet van de grootse dame opslorpend als een spons en weer uithuilend als een klein kind.

Over het vervolg van het verhaal wil ik kort zijn. Ik verkocht niets van Madame Agatha's bezittingen, maar wel mijn eigen huis. Ik spendeerde mijn hele bezit aan de aankoop en renovatie van de woning en maakte er een opvangtehuis voor verwaarloosde kinderen van. Zelf nam ik genoeg met één kamertje in het gebouw, van waaruit ik de bezigheden van Madame Agatha verder zette. Een schrill contrast met mijn vroegere levensstijl, dat geef ik toe. Voor mijn vroegere vrienden en kennissen was het dan ook overduidelijk: ik was behekt!

Verwilderd

door Staf de Wilde

De dag nadien

Op naar de 70 begin ik te vrezen. Of getuigt dit van ondankbaarheid? Moet men niet opgetogen zijn dat men zolang onder de levenden mag vertoeven?

Dit schrijf ik de dag na mijn 69ste verjaardag. Een dag van concentratiestoornissen, zoals ik er de laatste tijd wel meer meemaak. Wellicht gaat er te veel tegelijk door mijn hoofd.

Toch met enige moeite in Humo het interview gelezen met de advocaat van bisschop Vangheluwe: die ziet zijn cliënt al vrijgesproken worden wegens verjaring van de feiten.

Ik heb daar mijn twijfels bij: is verjaring een geldige reden om een dader ongestraft te laten? De advocaat betoogt dat Roger – zoals sommigen op onze school hem noemden – al voldoende werd gestraft: 'deze man wordt uitgespuwd'.

Feit is dat de gewezen bisschop nog moeilijk rustig door Brugge kan wandelen: altijd moet hij vrezen herkend en nagewezen te worden. Aangenaam is anders.

Mijn vraag is echter hoe men de termijn van een verjaring vastlegt: 15 jaar, 25 jaar, ik weet het niet. En wie zonder zonde is die werpe de eerste steen: hoevelen van ons mogen niet opgelucht zijn dat bepaalde feiten na een aantal jaren vergeten of minstens vergeven zijn?

Ik ga hier niet alles prijsgeven maar volgens de letter van de wet – niet volgens mijn persoonlijke overtuiging – moet ik ook wat onder de mat vegen.

Zo eindig ik met deze slotvraag: hebben we niet allemaal een potje ergens verscholen, een potje dat beter gedekt en verscholen blijft? Ik verwerp een gerechtelijke uitspraak die een wraakneming inhoudt en getuigt van een levenslange rancune. Vrienden zal ik nooit worden met een type als 'Roger', maar misschien is het inderdaad goed om achter een aanslepende zaak een punt te zetten. Anders vergiftig je jezelf, denk ik.

Waarheid & herinnering

door Johan Debruyne

Blauwe Toren

Daar zaten we dan. Een paar minuten eerder hadden we een zogenaamde uitvaartaula verlaten. Daar waren foto's geprojecteerd. Met betraande ogen hadden we een leven zien passeren. Een leven in momenten. Met verre sprongen die soms beangstigend dichtbij leken. Voor de kinderjaren, die van het puberen, de sinds lang verdwenen dancings en het verliefd worden hadden we mekaar te laat leren kennen. Deel één van haar bestaan was voor ons onbekend terrein. Nieuw, vermoed en enigszins verrassend, en tegelijk voorbij: bizar. Op de beelden getuigde M. van levensvreugde, eigennuttigheid en zorgeloosheid. Een enkele keer poseerde ze gretig ondeugend. Deze eigenschappen verbaasden niet.

We hadden ook naar "passende" muziek geluisterd. En naar een synopsis van een meedogenloos abrupt gestopt leven. Een sterke vrouw van 65. De vrouw van een vriend. Een vriendin. In amper een jaar tijd helemaal door kanker leeg gevreten.

Ik ben behoorlijk "afwezig". Altijd op dit soort momenten. In mezelf gekeerd mijd ik de meeste ons bekende aanwezigen. Mijn hoofd zit in een wolk. Mist. De dood went nooit. Af en toe kijk ik weg. Naar het groen buiten. Naar een waterplas. M. was almaar lichter en brozer geworden. Op het laatst leek ze breekbaar als porselein. Haar hoofdje kleiner. Naar wat zich daarbinnen afspeelde was ik benieuwd, maar durfde niets te vragen. Het korte grijze haar stond haar goed.

Amper een jaar geleden werd mijn jongste zus uit mijn dagelijks bestaan weggerukt. Eerst langzaam (een lijdensweg waarlangs ze vaak stil en eenzaam kreunde), maar uiteindelijk onverwacht abrupt. Een oncoloog had ook haar een grotere kans op genezing beloofd. Nog een portie gerekt leven voorgespiegeld. Noppes.

Het is niet de eerste keer dat ik op deze plek kom. Met het ouder worden, het afkalven van het traditionele "afscheid" in kerken of kapellen, en het drastisch toenemen van het aantal crematies, kom je hier vanzelf almaar vaker dan je lief is.

De Blauwe Toren. Zo heet deze site aan de rand van de stad. Een blauwe toren. Heb ik die blikvanger dan telkens gemist? Het dierenasiel, waar naar verluidt relatief snel naar een "verlossende" injectie wordt gegrepen, ook een locatie waar leven en dood tegen elkaar aan schurken, bevindt zich op wandelafstand en draagt ook het woord blauw in zijn naam. Daarna komt "kruis"... Hier komt het leed thuis.

Ik erger me niet meer aan de "kunstwerken" die het gebouw een meerwaarde zouden kunnen geven. Wat er hangt is een dilettantisch allegaartje. Je kan er van uitgaan dat mensen in deze omstandigheden geen boodschap aan kunst hebben. Toch weet ik van aanverwante, grotere en meer eigentijdse locaties, elders in Vlaanderen, dat er kunstenaars zijn die zo'n ruimte wél meer betekenis kunnen geven. Vertrouwing. Schoonheid en creativiteit die het verdriet temperen.

Als een van de eersten stappen mijn vrouw en ik traag en nog enigszins verwaasd naar de nabije, tot restauratie omgebouwde hoeve. Achter het alles insluitende glas staat een tweetal kitscherige clowns. Als die bedoeld zijn om passanten aan het lachen te brengen... Beschamend! Maar ik erger me nauwelijks. Het verdriet is te groot. Waar de rouwmaaltijd - gespreid over een lange tafel - wacht, wordt allengs al eens gelachen. Het leven gaat verder. Het was een ongevoel late dienst. Pal op de middag. De jaarwisseling is duidelijk ongenadig geweest.

Wordt M. straks uitgestrooid? Een half uur geleden hebben we nog rozenblaadjes op haar kist gelegd. Of neemt haar man de as in een urne mee naar huis? Er worden vragen gesteld. En we praten met de tafelenoten die we kennen, en met vreemden. We ontwaken langzaam uit een soort verdoving. De jassen hangen in een kast. Familie, wat vrienden en burens. "Intieme kring" moet zoiets heten. L. wil niet verast worden. Een andere vriendin wil dat haar as op zee wordt uitgestrooid. En wanneer ze lang genoeg met een vragende blik naar mij kijken, uit ik de wens dat wat van mij over blijft in de Franse Alpen wordt uitgestrooid. Ik was er meermaals. Maar die ene keer, in volle zomer, in dat dorpje... Guillostre. In mijn eentje zou ik er in de omgeving op zoek gaan naar marmotten. De natuur maakte toen een diepe indruk op me. Zou doodgaan daar dan minder ingrijpend zijn? Of is het andersom? Heeft daar, in het aanschijn van die imposante bergen met besneeuwde toppen, daar waar je je nietigheid zo sterk aanvoelt, het wegvallen van (menselijk) leven minder impact? Of net niet?

Nee, ik zal vermoedelijk niet verast worden. Ik blijf bij L. Nu al bijna 40 jaar. En ook nog na mijn dood. Begraven moeten ze ons - dit heb-

ben we afgesproken - op het mooie Stedelijke Kerkhof. Onder een knap stuk natuursteen. En waarom niet uit de Alpen?

Er wordt gegeten en gedronken. Naarmate de middag vordert worden sommigen wat cynisch, ondeugend zoals M. kon zijn, en gauw gaat het over koetjes en kalfjes. Af en toe ook nog over M. Drie uur later vertrekken we - doodmoe - terug naar huis. We zullen uren slapen.

Tegen de volgende middag smeekt mijn hoofd om een portie verse lucht. Ik stap de Ezelpoort door, een enkele lange straat en twee bochten. Voor ik aan de Grote Markt kom, sla ik links af. Daar kan ik naar boeken en brillen kijken. Er is lekkere koffie in de buurt.

Wat gewoon is, komt me vreemd voor. Ik heb rotdagen achter de rug. Toen M. stierf, hadden we net onze oudste kater laten inslapen. En ook in Wallonië keek een jong familielid de dood in de ogen.

Plots komt mijn vechtlust terug. Ik word nog maar eens geconfronteerd met de wansmaak van onze lokale overheid. Waar ooit een schreeuwelijke bushalte en bronzen beelden me irriteerden, staat nu iets wat een modern openbaar toilet moet voorstellen. Ik heb helemaal niets tegen het stevige lapidaire groene straatmeubilair vlak bij de bieb, maar mag het voor een gewezen Europese Culturele Hoofdstad een tikkeltje meer zijn? Vooral de kant met de drie urinoirs achter een doorschijnend stuk polyester. Terwijl je plast (je moet je plas nog even ophouden, want het ding is nog niet gebruiksklaar) kijk je op een witte strook. Kon daar nu niet iets artistieks op worden aangebracht? Iets ludieks eventueel? Desnoods een met het hoekige karakter van het ding confronterende poppenkastzicht van een flard Brugge. Zo van: zelfs als je in deze stad gaat plassen blijf je naar schoons kijken. Zelfs plassen in Brugge die Scone: een beleving!

Ik denk onwillekeurig aan Münster, waar ze (tijdens een 10-jaarlijks kunstenfestival) ooit eens hebben laten zien hoe sfeervol en mooi een openbaar toilet kan zijn, en aan creaties van kunstenaars als Matthieu Lobelle en Jonas Vansteenkiste. Onder anderen. Kon de verantwoordelijke schepen die "toiletspecialisten" niet samen aan tafel brengen met enkele kunstenaars? Zou dit geen natuurlijke reflex moeten zijn in een stad die zich een cultuurstad noemt?

Hoewel zelf gekroonde fietsstad, lijkt Brugge de pedalen kwijt. Er wordt uitzinnig gedaan wanneer bier ondergronds naar de tap stroomt en gepocht dat je in luttele minuten de geschiedenis van de stad beleeft wanneer je het "Historium" binnen stapt. Dat de rode gloed van een Kruidvat de Grote Markt bezoedelt lijkt de beleidsdames en -heren niet te deren. We heffen het glas op een Chocolate-, Friet-, Lampen- en Foltermuseum...

Ooit was ik zo naïef te pleiten voor een kwalitatieve invulling van "eerbiedwaardige" locaties...

Op het plein

Gasten rondom rekenen af, vertrekken.
In de bijkamer telt de kelner de dag uit.

Stemmen gaan liggen,
omtrekken lossen in het donker op.

We drinken ons glas leeg en
drinken daarna de lege glazen uit.

Ik kijk dwars door je heen,
dwars door de wereld heen.

Veerle Neyens

Chapeau!

door Marie-Rose D'haese

Alberto Angela: De drie laatste dagen van Pompeii

(Atheneum 2016)

I tre giorni di Pompei

23-25 oktober 79 van uur tot uur

Van het lot van Pompeii en Herculaneum hebben wij allemaal wel al eens wat opgevangen.

Misschien hebben jullie de uitstekende tentoonstelling errond bezocht in Brussel in het najaar van 2003 of het voorjaar van 2004.

Of jullie zijn tot in dat deel van Italië gereisd en hebben daar, in Campanië, beide spooksteden bezocht.

Hoewel, spooksteden... met al die toeristen die daar rondlopen en luidkeels commentaar leveren op elke steen, is het soms moeilijk het drama aan te voelen dat zich hier 1938 jaar geleden moet hebben afgespeeld.

Over de uitbarsting in het jaar 79 van onze jaartelling hebben wij een uitzonderlijke literaire bron in de persoon van Plinius Minor, de Jongere, om hem te onderscheiden van zijn oom, een broer van zijn moeder, de beroemde wetenschapper en auteur van de *Naturalis historia*, zowat dé encyclopedie van zijn tijd.

In 2004 door Ton Peeters vertaald onder de titel *De wereld*.

Plinius Minor was in 79 een jonge kerel van 17, zijn vader was al een tijdje dood en hij werd door deze oom geadopteerd, zoals in die tijd zeer gebruikelijk. Ze verbleven ten tijde van de dramatische gebeurtenissen op kaap Misenum, in de baai van Napels, waar de Romeinse vloot gestationeerd was. Oom was daar de admiraal van.

Misenum ligt ongeveer 30 km ten westen van de Vesuvius.

Toen de uitbarsting begon wou oom Plinius de zaak van nabij gaan bekijken. Omdat hij bovendien een hulpvraag kreeg, liet hij onmiddellijk vierriemers in gereedheid brengen om de slachtoffers bij te staan, en nodige zijn neef uit hem te vergezellen.

Deze bleef echter liever aan zijn studie. Hij heeft een unieke ervaring gemist, maar het heeft hem wel het leven gered en ons heeft het twee uitgebreide brieven opgeleverd, die we beschouwen als een zeer

waardevolle getuigenis van de feiten, hoewel ze zeker 20 jaar na datum zijn geschreven.

Hij schreef deze brieven aan Tacitus, de grote Romeinse historicus uit de 2de eeuw van onze jaartelling, u weet wel, hij die "*sine ira et studio*" beweert te schrijven.

In die eerste brief lezen wij het volgende:

*"erat Miseni classemque imperio praesens regebat. **Nonum Kal. Septembres** hora fere septima mater mea indicat ei apparere nubem inusitata et magnitudine et specie."*

"Hij was vlootvoogd te Misenum. Op de nonen van september (d.i. onze 24ste augustus) rond het 7de uur (dat is bij ons 1u 's middags) maakte mijn moeder hem attent op een wolk, ongewoon van grootte en vorm."

Aandachtige lezer: kijkt u nu eens opnieuw naar de ondertitel van het boek dat ik onder uw aandacht wil brengen...

Daar lezen wij inderdaad 24... oktober.

Omdat ik in mijn opleiding nooit iets anders heb gehoord dan die 24ste augustus bij Plinius, was mijn eerste vraag natuurlijk: wat doen de aanhangers van deze herfstthese met die tijdsaanduiding bij Plinius?

De tekst van Plinius bevindt zich o.a. in de Codex Laurentianus Mediceus in de Vaticaanse bibliotheek. Dit is de oudste en volgens Angela ook de enige met de aanduiding van september.

Maar Alberto Angela heeft een andere kopie gezien (met eigen ogen) in de Biblioteca dei Girolamini in Napels, en daar heeft hij gelezen: **kl nov.**, de kalenden van november dus.

Nu is het wel zo dat pakweg de laatste 25 jaar enorme vooruitgang is geboekt op het vlak van de archeologie en zo hebben de aanhangers wel enige argumentatie kunnen opbouwen om hun stelling te staven.

Ik laat dit voor wat het is, het is fascinerend en uitdagend genoeg om hun argumentatie te volgen.

Toch is dat niet de belangrijkste reden waarom ik dol ben op dit nieuwe boek van Alberto Angela.

Neen, dat is een andere.

Kort gezegd komt het hierop neer dat hij mensen voor ons opvoert, die echt hebben geleefd, die het overleefd hebben, zonder in staat te zijn erover te getuigen. Of dat hij op zeer aannemelijke manier levens

reconstrueert, dat hij de tragedie van Pompeii zich voor onze ogen laat ontrollen, van uur tot uur, dat hij de wanhoop die zich van de mensen heeft meester gemaakt, tastbaar maakt.

En hoewel we allemaal weten dat er voor de door de Vesuvius bedreigde steden geen ontkomen aan was, blijft het boek nagelbijtend spannend.

Dat vind ik zeker een verdienste.

Het begint met een flashback, een "herbeleving" die een vrouw, die het meegemaakt en overleefd heeft, overvalt tijdens een banket en die met de inzichten aangereikt door de moderne psychologie uitgenodigd wordt om haar trauma onder woorden te brengen.

Niet dat het vervolgens in de ik-persoon geschreven is, zover gaat Angela niet, maar het maakt wel dat we meekijken en meeleven door de ogen van een overlevende.

Uiterst charmant is ook dat elk hoofdstukje voorafgegaan wordt door een Latijns citaat, dat ooit geprikt heeft op een of andere Pompeiaanse muur.

Er is zelfs een heel hoofdstuk (Woorden die ik niet tegen je gezegd heb, p. 244 en volgende) gewijd aan de "10.000 graffiti van Pompeii": die zijn uitermate gevarieerd en leveren ons een beeld van het leven in dit stadje in al zijn verscheidenheid.

De sfeer in de kroegen, het werk van de slaven, het gedweep met sportlui, geboortekaartjes en overlijdensberichten, scabreuze boodschappen, beledigingen, loftuitingen: *you name it*.

En net zoals in het boek Pompeii van Robert Harris, worden de verschijnselen beschreven waarvan wij, 20ste eeuwers, weten dat ze aan de krachten van de ontwakende vulkaan moeten worden toegeschreven, maar die de toenmalige bewoners zeer mysterieus voorkwamen. Zo bvb het droogstaan van de verdeelcentra van het water in de steden, de barsten en scheuren die overal verschijnen enz.

Angela laat ons kijken door de ogen van een waterbouwkundig ingenieur, naar Pompeii gestuurd door keizer Vespasianus, of door die van de lijfarts van diens zoon, keizer Titus.

We stappen binnen in een bakkerij of verblijven in een kroeg; we zien het leven door de bril van de hoertjes of van de seksconsumenten.

We zijn getuige van een zakelijke overeenkomst tussen een bankier en een vermogende matrone.

We zien hoe in de stad overal verbouwingen aan de gang zijn, herstellingen, die het gevolg zijn van de zware aardbevingen vanaf het begin van de jaren 60.

Ik verbaas mij over het feit dat zoveel vrijgelatenen de mooie domus van de stad hebben overgenomen, uitgebreid, verfraaid en volgestouwd met hun rijkdommen: dat is mogelijk geweest doordat vele patriciërs weggetrokken zijn, omdat de bevingen en verschuivingen maar bleven aanhouden: zij wisten waar naartoe en hebben lang voor de uitbarsting het vege lijf gered.

Kortom, dit boek zit tjokvol details die het voor ons tot een levendige gebeurtenis maken.

Want ook als hij de gevolgen van de uitbarsting beschrijft, we zijn dan al op p. 347, wekt hij dankzij zijn schrijftechniek het drama tot leven, alsof je er zelf middenin zit.

Je kan de wanhoop, de verbijstering, de angst van de bewoners voelen.

En vooral in Herculaneum ook de hoop op redding via de zee en de frustratie als de schepen voorbijvaren, voortgejaagd door de wind.

De cijfers zijn hallucinant: "Men heeft berekend dat in termen van de hoeveelheid afgegeven mechanische en thermische energie de uitbarsting van de Vesuvius gelijkstaat aan vijftigduizend atoombommen van Hiroshima." (p. 346)

"In minder dan 20 uur zal de vulkaan 10 miljard ton magma de lucht in slingeren. En hij zal het hele gebied in de richting van Pompeii, in een straal van 10 tot 15 km, bedekken met een laag puimsteen van ongeveer 3 m dik."(p.346)

En de slachtoffers?

Angela schat het aantal op 8 tot 10.000 voor Pompeii en 3 tot 4-duizend voor Herculaneum. Als men de eromheen liggende gebieden erbij neemt, kan het oplopen tot 20.000. (p.474). Hij geeft toe dat het theoretische cijfers zijn.

De steden zelf werden bedolven en vergeten. Pompeii werd zelfs in opdracht van Titus "geplunderd", d.w.z. dat alles van waarde dat nog kon gevonden worden, werd overgebracht naar Rome, naar de immer lege keizerlijke schatkist.

Roberto Angela heeft voor mij een meer dan lezenswaardige apologie geschreven voor de bewoners van de door de Vesuvius verwoeste steden.

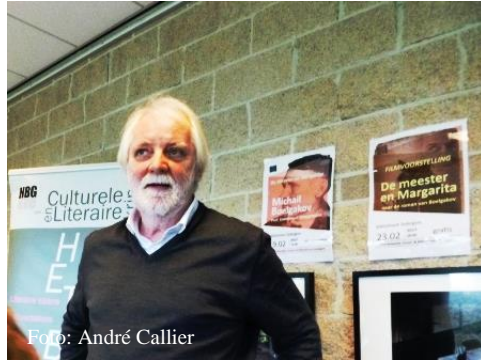
Chapeau.

Beleefd

door Bart Madou

Emmanuel Waegemans over Aleksandr Poesjkin (29-1-2017)

Er zijn nog zekerheden in het leven en één daarvan is ongetwijfeld Aleksandr Poesjkin. De man heeft opstanden, staatsgrepen, rebellies, oorlogen, vijfjarenplannen... overleefd en is nog overal aanwezig in Rusland. Bijna elke rus kent nog hele gedichten of fragmenten uit het hoofd, nog steeds wordt hij op handen gedragen: een nationale held.

Professor Emmanuel Waegemans kwam met vuur getuigen over deze hartstochtelijke dichter en schrijver. Zijn korte leven - hij werd nauwelijks 37 jaar -, zijn lichtgeraaktheid, zijn omgang met vrouwen (226 heeft hij er gehad, beweerde hij zelf), zijn verbanning en een onheil brengende haas op zijn weg, dat alles heeft zeer zeker bijgedragen tot zijn ongeëvenaarde populariteit.

Toch was Poesjkin ook een zeer begenadigd dichter, wat wij dankzij enkele fragmenten die Emmanuel Waegemans voorlas konden beamen. Over zijn hoofdwerk, 'Jevgeni Onegin', een roman in verzen, deed Poesjkin acht jaar, waarbij hij elk jaar enkele strofen toevoegde en die dan publiceerde. Toen hij zijn eigen rijmelarij stilaan beu was, maakte hij een abrupt einde aan zijn 'roman'. En daarmee moesten al zijn lezers het dan maar doen.

Na de lezing werd nog heel wat nagepraat, niet met een *chocolat de chez Pouchkine*, maar ter gelegenheid van het nieuwe jaar, met een glas cava.

Emmanuel Waegemans over Michail Boelgakov (19-2-2017)

Wie Boelgakov zegt, zegt 'De meester en Margarita'. Weinig schrijvers zijn zo verbonden met één werk als de Russische auteur Boelgakov (1891-1940).

Weer was het Emmanuel Waegemans die ons vergastte op een boeiende lezing over Boelgakov en zijn opus magnum: 'De meester en

Margarita'. Na eerst ruimschoots de tijd genomen te hebben om een duidelijk tijds kader te scheppen van het Rusland begin 20ste eeuw, ging Waegemans over op enkele biografische aspecten van de schrijver, om ten slotte uit te komen bij dé roman.

Niet iedereen was bekend met het werk, laat staan dat men het had gelezen, al bleken er op basis van de omhoog gestoken handen zich toch tamelijk wat lezers in de zaal te bevinden die het boek gelezen hadden. Maar goed, een overzicht van het verhaal was ook voor die lezers nog boeiend.

En fantastisch verhaal, in beide betekenissen van het woord, zo bleek. Na deze vertelling ging profesoer Waegemans op zoek naar de verschillende betekenissen die men er na het verschijnen aan gegeven heeft. Autobiografisch? Heel zeker, maar in welke mate? Politieke roman? Satirisch? Schelmlroman? Sleutelroman? In feite is 'De meester en Margarita' het allemaal. Hoe klonken de eerste recensies? En hoe werd het boek buiten de Sovjet-Unie onthaald? Waarom heeft het zo lang geduurd vooraleer er een definitieve versie verscheen? Allemaal vragen waarop Emmanuel Waegemans een antwoord klaar had.

Magda Michielsens over Ayn Rand (12-3-2017)

Ayn Rand, de zeer illustere en zeer onbekende. Zelfs prof. Magda Michielsens wist te vertellen dat zij in haar opleiding filosofie en moraalwetenschappen, nooit van Ayn Rand had gehoord. Nochtans was Rand al tijdens haar leven een succesvol schrijfster van bestsellers als 'The Fountainhead' (vertaald als 'De eeuwige bron') en 'Atlas shrugged' (vertaald als 'De kracht van Atlantis').

In 1927 uit Sint-Petersburg geëmigreerd, leerde zij in de VS al snel Engels, vond een baantje in Hollywood en publiceerde titels als 'We, the living' en 'Anthems'. Haar doorbraak kwam echter met 'The Fountainhead', waarin een eigenzinnige, individualistische architect het opneemt tegen het establishment. Dit opkomen voor jezelf en niet voor de ander vormt ook de rode draad van 'Atlas shrugged' en van haar denken, dat als systeem onder de naam Objectivisme bekend is geraakt.

Magda Michielsens spitste zich in deze lezing vooral toe op een samenvatting en duiding van 'Atlas shrugged' en daaraan gekoppeld een inzicht in het ideeëngoed van Rand, dat in de VS furore maakte, zeker bij sommige geledingen van de Republikeinen. Alleen... Ayn Rand was een rabiate atheïste en in de preutse maatschappij in Amerika kon men zich moeilijk met die houding verzoenen. Haar atheïsme is bij velen steeds de achterliggende reden geweest om haar literaire werk te kraken.

Uitstap in en om de Cogels-Osylei (18-3-2017)

De Cogels-Osylei is altijd een beetje terugkeren, en veel is of ten minste lijkt er niet veranderd. Het weer was niet al te best, wat druilligerheid, bewolkt maar in de voorlente, dus nog geen blaadjes aan de bomen die met hun kroon in de zomer vaak het zicht op sommige gevels wegnemen. Nu niet dus.

Een wandeling in twee delen: eerst de Waterloostraat met het prachtige 'Den Tijd' op de hoek met de Guldenvlieslaan en als hoogtepunt 'De Vier seizoenen' op het kruispunt met de Generaal van Merlenstraat.

Op het einde van de straat, de Transvaalstraat met recht voor ons 'Den Tempel', en indrukwekkend neogrieks complex van 7 monumentale woningen uit 1904. Via 'De twaalf Duivelkens' bereikten we ons eethuis de Wattman op het tramplein. Eenvoudig, verzorgd en gezellig.

Deel twee van de wandeling: de Cogels-Osylei, met eventjes een zij-sprongetje in de Generaal Capiaumontstraat tot aan het kruispunt met de Velodroomstraat. Voor de Cogels-Osylei ontbreken alle superlatieven, allemaal pareltjes van eclecticisme tot pure Art nouveau: Brabo, Den Ooievaar, Apollon, De witte paleizen, De Zonbloem, De Morgenster, het 'Venetiaanse' Scaldis en het sublieme hoogtepunt van de Art nouveau; Quinten Metsys...

Te beleven

door Bart Madou

Het Latijnse epos

In drie lezingen gaan we dieper in op het Romeinse epos. Daarin worden de drie grote epische dichters uit de periode 50 v.C. - 10 n.C. behandeld.

Naast Lucretius (De rerum natura - over de natuur der dingen) en Vergilius (Aeneis) krijgen we ook een lezing over Ovidius (Metamorfofen).

Het magnum opus van **Lucretius** (99 v.C. – 55 v.C.), De rerum natura, is door de eeuwen heen geroemd om zijn meeslepende stijl en rake beschrijvingskunst, geleerden zijn tot op heden getroffen door de rijkdom en de verscheidenheid aan onderwerpen: van atomisme tot magnetisme, van ontstaan tot vergaan van de aarde en de mens, filosofen treffen een uitdagende spanningsboog aan die reikt van levenskunst tot stervenskunst, van Epicurus tot Einstein.

Publius Vergilius Maro (70 v.C. – 19 v.C.) schreef zijn Aeneis van 29 tot 19 v.C. in opdracht van Maecenas en van keizer Augustus. Het hele werk door zijn verwijzingen naar de Ilias te vinden.

De Aeneis is in 12 boeken opgedeeld. Het verhaal beschrijft de belevenissen van Aeneas, nadat hij is verdreven uit Troje, tot hij de voorvader wordt van de Romeinen.

De Metamorfofen van **Publius Ovidius Naso** (43 v.C. – 17 n.C.) bestaan uit vijftien delen. In de Metamorfofen worden de schepping en geschiedenis van de wereld verhaald volgens de Griekse en Romeinse mythologie. De Metamorfofen hebben grote invloed gehad op de renaissancistische literatuur en schilderkunst en later ook op de muziek.

Yanick Maes, doctor in de klassieke filologie, zal hierbij onze gids zijn.

Zondagen 2 april (Lucretius), 21 mei (Vergilius) en 11 juni (Ovidius), telkens om 11 u. in het Gemeentehuis van Loppem.

Johannespassie

In 2010 werd er een hedendaagse encenering van Bachs Johannespassie uitgevoerd op de "Salzburger Festspiele", geregisseerd door

Peter Sellars samen met de Berliner Philharmoniker o.l.v. Simon Rattle. Later verscheen hiervan een Blu-Ray die wij nu vertonen.

In dit concert wordt de Johannespassie niet opgevoerd als een theater op het "Filharmonisch toneel", maar zoals de regisseur zelf zegt: "het is een gebed, het is een meditatie".

Woensdag 12 april om 19.30 u. in de Sint-Pieterskerk in Oostkamp.

VVK: 4 € - ADD: 5 €. Hierin is een programma-boekje met de tekst inbegrepen.

7de Thomas Mannlezing

Prof. Dr. Sylvain LOCCUFIER, erector VUB zal het hebben over: 'MODERNITEIT - het nieuwe denken in de wetenschap en de maatschappelijke ontwikkelingen'.

Sylvain Loccufier is een econoom. Hij was hoogleraar aan en erector van de Vrije Universiteit Brussel. Hij was voorzitter van UPV (Uitstraling Permanente Vorming), nu ondervoorzitter en erevoorzitter van het Humanistisch Verbond. Eind 2016 ontving hij de tweejaarlijkse Prijs Vrijzinnig Humanisme.

De Thomas Mannlezing gaat dit jaar door in de **Groene Meersen**, Stadionlaan 50 te Zedelgem, op **zondag 23 april 2017 om 10.30 u.** - 8 € (red. 6 €) - incl. aperitief.

Kloosteromgeving met Mia Lingier

Het gaat eigenlijk om een fietstocht met als thema: begraafplaatsen van de kloosterorden in en rond Brugge. We starten aan de Centrale Begraafplaats van Brugge. We bezoeken eerst de 30 kloostergemeenschappen die hun broeders en zusters daar begraven hebben. We nemen er tevens een kijkje in de crypte van de kanunniken. Daarna fietsen we naar de begraafplaats in Steenbrugge.

Vervolgens rijden we naar Bethanië en we eindigen in Zevenkerken. Reken voor het geheel drie uur. Wie niet fietsmobiel is, kan met een volgwagen mee.

Stadgids Mia Lingier, gespecialiseerd in funerair erfgoed, zorgt voor duiding en achtergrond.

20 mei 2017 om 14 u. aan de ingang van het Brugs Kerkhof- 10 € (niet-leden 12 €), inclusief verfrissing in Zevenkerken.

Maarten Luther 1517 - 2017

Onze bescheiden bijdrage aan het Lutherjaar 2017 is een lezing over Luther en de muziek. Luther was inderdaad een muzikaal begaafde monnik. Het evangelie moest je "zingen und sagen". Muziek raakt het hart en heeft een grotere impact op de mens dan het gesproken woord alleen. En als het evangelie het hart niet raakt, maar blijft steken in het hoofd - dan is het de blijde boodschap niet, aldus Luther. Zelf heeft Luther enkele eenvoudige liederen geschreven en gecomponeerd, maar van groter belang was zijn invloed op de muziek van zijn tijdgenoten zoals Johann Walter en Caspar Othmayr, en nog meer op de muziek van latere componisten zoals Samuel Scheidt, Praetorius, Heinrich Schütz en vooral Johann Sebastian Bach.

Bart Madou zorgt op **7 mei e.k. om 11 u. in het Gemeentehuis van Loppem** voor tekst en uitleg en uiteraard voor enkele muziekfragmenten.

pARTcours 2017

Dit jaar richt de Cultuurdienst van Zedelgem opnieuw de tweejaarlijkse kunstroute pARTcours in en opnieuw is Het Beleefde Genot met een tiental leden-kunstenaars van de partij. De manifestatie gaat dit keer door in Aatrijke tijdens het Pinksterweekend, **van zaterdag 3 t.e.m. maandag 5 juni e.k.** In het nieuwe ontmoetingscentrum Jonkhove is er een tentoonstelling van individuele kunstenaars onder het thema Smalltalk, maar ook op andere locaties zijn er kunstwerken te zien. Zo zal Het Beleefde Genot als groep tentoonstellen in de **Brouwerij De Leeuw**, Engelstraat 7 in Aatrijke.

Nog vermelden dat Het Beleefde Genot op **zondagavond 4 juni om 20 u. in Jonkhove** enkele dansfilms vertoont, een ode aan Jiří Kylián met Six Dances en Petite Mort op muziek van Mozart, een prettig gestoorde interpretatie van "Car Men", een film van Jiří Kylián naar Bizet en ten slotte een beklemmende versie van Stravinsky's Le Sacre du Printemps van de choreograaf Uwe Scholz.

Een selectieve zelfbiografie van Z tot A

door Bart Madou

Elk trimester een stukje eigen biografie. In elke aflevering staat er één (ding)woord centraal, een woord dat mij ooit dierbaar was. Maar ook telkens de naam van drie kunstenaars: een auteur, een componist en een beeldend kunstenaar. Verder bespreek ik nog een locatie

die ik in het verleden gekoesterd heb. Allemaal volgens de letters van het alfabet, maar dan van Z tot A, ditmaal de G.

G

Goldbergvariaties

Vrij laat heb ik de Goldbergvariaties leren kennen, of beter, leren appreciëren, leren naar grote (!) waarde schatten. Eigenaardig genoeg kwam dat niet door het horen van een piano- of klavecimbelversie, dus ook niet de iconische versie van Glenn Gould uit 1955. Nee, mijn aandacht werd ooit gewekt door een arrangement voor strijktrio van Dimitry Sitkovetsky. Nu, al gauw bleek dat ook de versie van Sitkovetsky in zekere zin iconisch was, hij droeg zijn bewerking trouwens op 'in memoriam Glenn Gould'. Wat is er zo merkwaardig aan de Goldbergvariaties? Over muziek spreken is altijd wat moeilijk om onder woorden te brengen – *waar woorden ontbreken, begint de muziek* (Vladimir Jankélévitsch) -. Voor de Goldbergvariaties is dat niet anders, misschien kan ik beter proberen aan te geven wat er met mij gebeurt, telkens ik de Goldbergvariaties hoor. Let op het woordje 'telkens' en op 'Goldbergvariaties' en niet 'fragmenten uit de Goldbergvariaties'. 'Telkens' is hier wel belangrijk, want wat ik ervaar, gebeurt dus iedere keer en ja, het is nodig dat je de variaties vanaf de aria, waarna 30 variaties en dan weer de aria hoort. Het wonder zit vooral in die aria, meer bepaald de aria op het einde, die nochtans een da capo is en (meestal, dit is afhankelijk van de interpretatie) identiek is aan de aria uit het begin. De beginaria opent bij mij steeds een bijna mystieke ruimte van verwachtingen, zeker als het tempo eerder aan de trage kant is. Daarna volgen dus die 30 variaties, waarvan geen enkele nog geheimen heeft voor mij, maar waar ik bij de zoveelste keer opnieuw horen altijd (!) weer iets nieuws ontdek, soms heel subtiel. En dan is er die laatste, brede, triomfantelijke variatie, het Quodlibet: daarbij krijg ik telkens (!) een soort positief 'het is volbracht'-gevoel, annex de gedachte 'in deze klanken wil ik leven en sterven'.

Maar dan, o grote Goden, dan herneemt de uitvoerder de aria. Een onbeschrijfelijk hemels moment, een allerverrukkelijkst 'het is volbracht'-gevoel! Laat mij dan secondelang met gesloten ogen mijn zwijgende herboren zelf zijn. Catharsis in de etymologische zin van het woord: *καθαριζειν*, reinigen.

Kwamen ook in aanmerking: Ginkgo Biloba, globalisering, Götterdämmerung, Guernica

Graves

Oorlogsverhalen, waar gebeurd of fictief, zijn mijn ding niet. Tenminste: dat waren ze niet, tot ik Robert Graves las. Ik bedoel zijn kroniek van de Eerste Wereldoorlog: *Goodbye to All That*, in Privédomein te vinden en daar vertaald als 'Dat hebben we gehad'. Nu, om eerlijk te zijn, ik heb het boekje naar aanleiding van heel de reutemeteut rond de herdenking van WO I herlezen en toen sprak het mij niet meer zo sterk aan, terwijl ik er, zo'n dertig jaar geleden schat ik, gewoon niet genoeg van kreeg. Ik denk niet dat het komt door het veranderen van mijn smaak, al verandert smaak uiteraard. Ik denk dat ik toen wat te naïef was. Nu, los van het inhoudelijke, bezit de man wel een voortreffelijke stijl. Later heb ik ook 'Ik, Claudius' van hem gelezen, iets helemaal anders dus, maar ik weet nog dat ik dit werk eveneens heel meeslepend vond, al was ik toen ook al niet zo gesteld op geromanceerde biografieën, en in dit geval was het zelfs meer fictie dan iets anders.

Kwamen ook in aanmerking: Goethe, Grossman (Vasily)

Galuppi

Volgens tv-termen heel lang geleden, maar ooit waren er op Arte om de week uitzendingen waarin een auteur centraal stond. Het was één van de weinige programma's waar ik met belangstelling naar uitkeek. Vandaag kijk ik naar geen enkel programma meer uit, al moet ik toegeven dat ik wel eens de tv aanzet voor de laatste 30 kilometer van een rit in de Ronde van Frankrijk. Een *guilty pleasure* dus. Maar Baldassare Galuppi, hoe is het weer gekomen? Italo Calvino zat er voor veel tussen. Een uitzending aan deze grote Italiaanse schrijver gewijd, begon en eindigde zoals ik later merkte met het inzoomen op een naderende man die dwars over spoorstaven liep. Daarbij hoorde je een muziekje, het was een stukje piano waarvan de melodie mij direct opviel door haar tintelende frisheid. Wachten op het einde van de documentaire en dan hopen dat de titel en componist van dit werkje zouden getoond worden. En jawel: Baldassare Galuppi (mij volledig onbekend), 5de sonate voor piano. Dus de dag nadien (het kan ook wel de week nadien of zelfs later geweest zijn) naar de winkel, ik werkte toen in Gent, het zal dus wel de Fnac geweest zijn. Met weinig hoop op zoek naar die sonate maar jawel: Baldassare Galuppi, Sonata V Si B Maggiore, het was een versie voor klavecimbel. Groot was echter mijn teleurstelling, die vijfde sonate leek van geen kanten op het muziekje van Calvino. Ik had evenwel ook opge-

merkt dat de (piano)versie van Arte er een was met Arturo Benedetti Michelangeli, ooit uitgeroepen tot de nieuwe Liszt. En nee, internet, bol.com etc. bestonden toen nog niet, maar gelukkig was er onze Fnacman en ik wist: die kende er wat van! En inderdaad, ik kreeg na verloop van tijd een CD in handen van Michelangeli met Beethovens Sonate op. 111, de laatste van de 32 sonates, en omdat er allicht plaats over was, stond daar ook de sonata n° 5 van Galuppi op (een encore?). En dit keer zag ik wel de man over de sporen lopen terwijl Galuppi's muziekje weerklonk. Welke sonate van Galuppi was nu echt zijn vijfde? Mij om het even, ik kon zoveel ik maar wou naar de versie van Michelangeli luisteren.

Kwamen ook in aanmerking: Gorecki, Gubaidulina

Gentileschi

Artemisia wel te verstaan en niet Orazio, haar vader, nochtans ook een voortreffelijke, maar nogal opvliegende schilder. Ja, weer zoiets, waarom Artemisia? Zeker niet om haar schilderijen, al zijn die schildertechnisch gesproken van een ongelofelijke precisie. Puur vakmanschap (vakvrouwschap?). Waarom dan wel? Wel vooreerst (maar niet vooral) om haar naam: Artemisia. Een naam die bij een eerste lezing onmiddellijk mijn aandacht trok. Verder, haar biografie of het weinige dat er toen over te vinden was: een intrigerende vrouw in een verstokte mannenwereld die veel onrecht en zelfs folteringen moest ondergaan

omwille van valse beschuldigingen van haar uiteraard mannelijke rivalen, met die louche Tasso voorop. Hij verkrachtte haar, maar de (mannelijke) rechters hechtten geen geloof aan haar versie van de feiten.

Nochtans, Gentileschi werd in 1616 als eerste vrouw toegelaten tot de *Accademia dell'Arte del Disegno* in Florence.

Met de latere film van Agnes Merlet zag ook de ene na de andere biografie van Artemisia het licht, maar intussen was ik al een flinke tijd bezig met het schrijven van mijn roman *Marmerluchten*, waarin Artemisia een hoofdrol speelt.

Kwamen ook in aanmerking: Grünewald, Gauguin, Guercino, Godard

Germigny-des-Près

Wat een wonderlijke verrassing, die al vlug een verrassend wonder werd. Als je langs de rechteroever van de Loire van Orléans naar Saint-Benoit-sur-Loire rijdt, dan kom je eerst Chateauneuf-sur-Loire tegen, met altijd een verplichte stop, al was het maar voor die korte wandeling in het park met het kasteel, maar ook voor een frisse Sancerre of met wat geluk een Reuilly op één van de terrasjes schuin tegenover de kerk. Om begrijpelijke redenen reisde ik steeds tijdens de zomer in deze contreien, maar die keer was het november, een vooravond en een zaterdag. Voor mijn werk zat ik toendertijd twee weken in Chateauroux (na Dijon de stad met de lelijkste toegangsweg waarlangs TonTon Tapis met de Trois Mousquetaires wedijvert om het meest schreeuwerige en kitscherige uithangbord, een beetje zoals de invalsweg naar Roeselare wanneer je langs de oude baan vanuit Brugge komt).

Ja, ik weet het, Orléans en Chateauroux, ze liggen niet naast elkaar, maar als er een volle vrije dag ter beschikking staat, dan komt het niet op een kilometertje. Bon, Chateauneuf-sur-Loire dan, nog altijd niets vermoedend. Je rijdt het dorp uit en je verlaat even de Loire (op de kaart lijkt het eerder alsof de Loire de D60 verlaat) en al gauw bereik je een klein dorp met een lange naam. Hoe kleiner het dorp, hoe langer de naam, lijkt het soms. Germigny-des-Près. Op het eerste gezicht maar één straat, die een bruuske bocht naar rechts maakt aan Hôtel de la Place. Place? Ja, die was er wel degelijk, al was ik er bijna voorbij. Meer nog: op die *place* staat een kerkje, zo eentje om in je vestzak te stoppen, je vindt er wel meer in Frankrijk, vooral in het Zuiden – tussen Saintes en Bordeaux kan je nauwelijks een kwartier rijden zonder er eentje aan te treffen -, steeds in Romaanse stijl. In Germigny-des-près dus ook, *prima vista* althans, een bijkomend bezoek moest dat bevestigen. Uiteraard een piepende deur en het eerste wat opviel was de karige, zachte lichtinval in een overigens donkere ruimte, maar ook het zachte gezang van mannenstemmen. Latijn. Nadat mijn ogen wat aan de halve duisternis gewoon waren, zag ik hen staan: een zestal zingende mannen rond een altaar met een graduale in de hand. Repetitie? Allicht wel. De zes trokken zich van mijn aanwezigheid niets aan, ze zongen verder. Een dergelijke ervaring vraagt innerlijke stilte, ik durfde nauwelijks te ademen. Maar de grootste verrassing moest nog komen, mijn ogen die nu vat kregen op de omgeving dwaalden langs de ruwe stenen muren met hun sobere pilasters en bereikten zo de apsis waar het koortje stond te zingen. Dan klimmen die ogen naar boven en kijk... daar word ik overweldigd, tegen de grond gedrukt, mijn adem benomen, daar sta ik gebiologeerd te kijken naar één van de mooiste mozaïeken die ik

ooit aanschouwd heb: twee engelen die naar een kistje (de Ark van het Verbond?) wijzen, waarop ook twee kleinere engelen zitten. Dat alles in wemeling van goudbruine tinten, nog geaccentueerd door het subtiel invallende avondlicht door de bescheiden ramen. De schok van een onverwachtse schoonheidservaring en dat in een bijwijlen onbe-noembare stilte. Ik denk nu aan de 'profetische stilte' van Jankélévitch: een stilte die stiller is dan de ziel, stiller dan de dood, stiller dan de stilste dingen.

Als je ooit in de buurt van Orléans bent – of zelfs helemaal niet in de buurt –, volg dan de Loire stroomopwaarts tot Germigny-des-Prés en laat je betoveren door de zuivere eenvoud of de eenvoudige zuiverheid van dit Karolingisch oratorium uit de 9de eeuw. En als je op zaterdag, in de vooravond, gaat, wie weet hoor je dan niet de stemmen van de kinderen van het koorleden die mij jaren geleden zo overdonderd hebben.

Kwamen ook in aanmerking: Grossglockner, Gargilesse, Goma, Göttingen, Galway

Volgende aflevering: F

Het favoriete boek

Een maand lang Annelies Verbeke voor Gerda De Mey

Het boek 'Dertig Dagen' van Annelies Verbeke is me wel bevallen. Een ongewoon boek met een prachtige, lyrische taal die vlot leest en je meeneemt tot het onverwacht verrassend einde.

Heel rijk aan sfeerschepping en actuele thema's, met scherpe waarneming en psychologisch inzicht.

Een verhalend geheel van personages, gebeurtenissen, gewoonten, reflecties en/of rituelen die - als een kettingreactie- elkaar uitlokken, ondersteunen of uit evenwicht brengen.

Ruimtelijk en inhoudelijk met tijdsbeeld en actualiteit vervlochten.

Een boek dat veel doet napraten, mijmeren, confronteren...!!

Als schrijfoefening - binnen een informele literaire vriendenkring - heb ik een fictieve lofbrief aan de auteur geschreven.

*Beste Annelies,
Je boek 'Dertig dagen' leidde me tot een ontmoeting met jou.
Maar kan men wel iemand ontmoeten via een boek en wat bedoelt men dan?
Betekent 'ontmoeten' slechts een fysisch nabijkomen, waarnemen en opslaan van alle uiterlijke details, contouren?*

*Maar beste Annelies,
ontmoeten is voor jou je lezers 'tegemoetkomen', iets wat velen en ook mij te beurt viel.
En zo mochten we ontvangen dat gulle, gezellige, intieme méér van een 'echt' ontmoeten!
We mochten horen: je zinnen, je woorden, het timbre van je stem.
Zien: de kleur van je kledij en je ogen, de spanningsboog van je blik, je typische, lichtnerveuze handgebaar.
Vooral voelen de warme stroom van je vloeiende taal, levenszin en spirit.*

*Beste Annelies,
Maar wat een heerlijke ontmoeting ... de weg naar je boek!
De weg naar jou ...via de stuwende hartenklop van je heerlijke passie voor het schrijven van verhalen.
Zo ook voor dit enigszins bijzonder verhaal van 'Dertig dagen'!
Hoe mooi je begerig doorlichten en ontrafelen van de vele fijne haarvaatjes van de alzo menselijke lijf-, hart- en zielsdriften van je personages.
Wat doe je het meesterlijk en met welk talent!*

Hoe subtiel en geloofwaardig neem je jouw lezers op sleeptouw en zo ook mij, dag na dag in die labyrintische odyssee van Alphonse en Kat en de vele andere personages.

Met welk een gevoelig, fijnzinnig en rijk taalpigment schilder je de brede waaier van vele dwingende levensvragen en noodzakelijke levensankers... de vele rimpels, golven, stormen van ieders onstuitbare levensdrift.

Hoe ontroerend of beroerend onthul en ontrafel je het denken, dromen, begeren, liefhebben of haten, het luisteren of zwijgen, zingen of vloeken ...

Hoe intens weef je met de praalstoet van je schitterende zinnen en metaforen, het voelen tot één omhelzende koravertedering!¹

'Dertig dagen', een prachtig gewaad voor het feest waar we willen bijhoren, muziek horen en dansen... dansen, liefhebben en niet vechten...

*Beste Annelies,
Van harte dank voor dit mooie literaire kleinood!*

*Mag ik je nog veel literaire inspiratie, succes en veel geluk in alle tijd en tonen toewensen!
Met vriendelijke groeten van een gepassioneerde lezer,*

Gerda De Mey

**DE LEESGROEP
Openbare Bibliotheek
Zedelgem**

De leesgroep Zedelgem las...
door Marie-Claire Devos

**“Schitterende Ruïnes ”
van Jess Walter**

Een roman waarin de toekomst versneld wordt, het verleden geschiedenis wordt en het heden melancholie

is. Een roman over spijt en de manier waarop de tijd verstrijkt. We maken kennis met een doodzieke actrice die in 1962 per boot aanmeert op een godvergeten plek op een afgezonderd Italiaans eiland. Een man slaat haar gade vanaf het balkon van zijn hotel. De toon

¹ kora= veelsnarig Afrikaans muziekinstrument

voor de roman is gezet en de fictie schiet heen en weer tussen de jaren '60 en het nu. Het nu, de tragische momenten en de inzichten waarop alles mogelijk lijkt, wisselen constant af met herinneringen, het verleden en de onmogelijkheden van het bestaan. Een verhaallijn vol losse eindjes, waarin de actieve, creatieve en manipulatieve betrokkenheid van de personages uiteindelijk uitmondt in overblijfselen van herinneringen, in een intens gevoel van spijt, gemiste kansen, ver-

spilde tijd en zelfverwijt.

Italië is een goedgekozen setting voor het begin van de roman. De schrijver heeft duidelijk een boontje voor de paradijselijke Ligurische kust. Dat de Italiaanse maffia zich zo zou laten intimideren door een knokpartijtje, lijkt mij evenwel een veeleer naïeve Amerikaanse beoordeling. Maar over Italië schrijven zonder de maffia is blijkbaar geen optie?

Het genadeloze en ziellose Hollywood-bestaan zet hij dan weer met verve in de kijker.

Het stukje over de zogenaamde schrijver Alvin die zijn boek niet afkrijgt, is een duidelijke verwijzing naar zijn eigen biografie.

Met het hoofdstuk "de glimlach van de hemel" roert hij er nog een beetje WO II door, nu nog het verhaal van de junkie niet vergeten en hup, de cocktail voor het boek is een voltreffer. Dat moet de pers ook gedacht hebben, wanneer iemand 15 jaar lang zijn verhaal herkauwt en hermonteert !

Succes verzekerd, moeten de lobbyisten hebben gedacht. Sorry voor de fervente aanhangers, maar naar mijn mening is dit een aan-
elkaar-geknoopte-losse-eindjesboek.

Dat Jess Walter ook scenario's schrijft, is te merken aan zijn stijl. De diverse hoofdstukken lezen als een script en de opbouw van zijn roman is als een montage voor de film. Hij is duidelijk thuis in dat wereldje. Zowel de keuze van zijn personages als het einde van de roman verwijzen hiernaar. Het verloop van de roman is een gekopieerd metrum van een filmscenario: eerst het voorstellen van de personages; dan hun levensloop en het tot inkeer komen van zij die faalden, en uiteindelijk eindigen met een goede afloop.

Na het lezen van de superlatieven op de achterflap van het boek en de lovende recensies, was ik toch vrij ontgoocheld. Voor mij is de Amerikaanse lobby oorzaak van de heisa rond dit boek. Vanuit die optiek is het boek voor mij inderdaad een "schitterende ruïne".

Romans

Over Tumbled Graves (2001)
The Land of the Blind (2003)
Citizen Vince (2005)
The Zero (2006)
The Financial Lives of the Poets (2009)
Beautiful Ruins (2012)

Novellen

Bleacher Couch Man (2011)
Big Man (2012)
Wolf and the Wild (2012)
Thief (2012)
Love Song#79 (2012)
Don't Eat Cat (2012)
We Live in Water: Stories (2013)

Awards

2006 : Edgar Allan Poe Award for best novel Citizen Vince
2006 : National Book Award Finalist for best novel The Zero
2006 : Finalist for Washington State Book Award in Fiction for The Zero
2007 : Finalist for Washington State Book Award in Fiction for Citizen Vince
2007 : Pacific Northwest Booksellers Award for The Zero
2007 : LA Times Book Prize for The Zero
2011 : Finalist for Washington State Book Award in Fiction for The Financial Lives of the Poets
2012 : New York Times 100 Notable Books of 2012 list for Beautiful Ruins
2013 : Frank O'Connor International Short Story Award longlist for We Live in Water: Stories

De leesgroep Zedelgem las "Tweede Persoon Enkelvoud" van Sayed Kashua

Sayed Kashua schrijft over de paradox Jood/Palestijn en Palestijn/Jood. Een wereld vol vooroordelen, angst, haat en racisme, met af en toe een lichtpuntje.

Een intelligente doch wrange roman met een oorlog op diverse fronten, tussen man en vrouw, tussen Israëlieten en Arabieren/Palestijnen. De politieke en economische ongelijkheid wordt aan de kaak gesteld, evenals de latent onderdrukte culturele positie van de vrouw, ondanks haar universitaire of hogere opleiding. Ook de verdeeldheid in het eigen kamp (van de Palestijnen) en de demografische problematiek worden op de korrel genomen. Het thuisland van de Palestijn blijft hoogstens het dorp waar hij geboren werd. Dit is de eerste verhaallijn.

De tweede verhaallijn is die van de protagonist, de advocaat die obsessief op zoek is naar de waarheid én de waarheid in zichzelf. Een man die alles in het werk stelt om binnen zijn werk en de daaraan gelinkte leefgemeenschap geaccepteerd te worden en intussen poogt prestige op te bouwen. De moderne paranoïde, zakelijke advocaat

versus de verlegen, traditionele jongen die hij in wezen steeds is gebleven. Om te behagen doet hij toch steeds dat wat anderen van hem verwachten, en daardoor heeft hij het moeilijk zijn eigenste perspectief bij te stellen: de eeuwige strijd om identiteit.

De advocaat zit vast in een pijnlijke huwelijks crisis. Hij vindt een briefje met het handschrift van zijn vrouw in een tweedehands gekocht boek en wordt meteen verteerd door een ziekelijke jaloezie. Zijn vrouw transformeert in zijn fantasie plots van tuttige huisvrouw in een seksueel wezen dat zijn persoonlijke eer en die van de familie naar een middeleeuws denken katapulteert. Hoe progressief of ruimdenkend de advocaat ook is, vanaf dit moment loopt hij vast in een waanzinnige zoektocht naar de waarheid, en zijn ware "ik".

Het wederzijds ingebakken conflict van zuiver racisme tussen Arabieren en Israëliërs blijft hem verteren. De Palestijnse familiale traditie is en blijft zijn houvast, het is voor de advocaat de plek waar hij thuishoort, maar tevens is het beginpunt Israël. Uit noodzaak heeft hij een soort ingebouwde antennes ontwikkeld, waardoor hij precies weet wanneer hij zich als Israëliër of Arabier dient te gedragen. Hij wordt geplaagd door een gevoel van minderwaardigheid dat hij niet van zich af kan schudden.

De roman is zeker geen literair hoogstandje, maar gelet op de aangekaarte problematiek absoluut de moeite waard om te lezen. Kashua slaagt erin de frustratie van veel Arabische Israëli's in kaart te brengen, en dit niet alleen in de belangrijke zaken maar ook in de kleine aspecten van het dagelijkse leven.

Hoe overleeft een thuisloze Palestijn in een Israëliërs gemeenschap? Het antwoord kan u lezen in de roman "Tweede persoon enkelvoud".

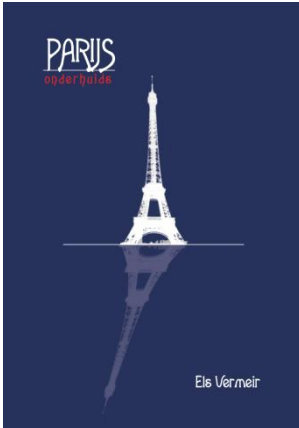
Citaat

'Strijd is als twee mensen die elkaar in de vinger bijten. Ze hebben allebei pijn, maar de verliezer is diegene die eerst "au" zegt'

Uit een boek van een Vietnamese revolutionair

Onderhuidse verhalen

door Bart Madou

Iedere stad heeft zijn verhalen, Parijs kent er vele en daar komen er nu nog een twintigtal bij, voor elk arrondissement één, dankzij Els Vermeir. Jawel, Els van Elsen-spinsels. Ze zijn gebundeld in een fraai boekje - nou ja, boek, want 250 bladzijden - getiteld 'Parijs onderhuids'.

Wie Parijs bezoekt, holt niet in één dag door alle arrondissementen; dat doe je best ook niet met deze bundel. Af en toe één verhaaltje, voor of na het eten, ze zijn allemaal goed verteerbaar. En het zijn fantastische verhalen, in de dubbele betekenis van het woord. Zo goed als alle verhalen baden in een magisch-realistisch sfeertje,

al ben ik eerder geneigd te spreken van realistische magie. Nogal wat spokerij.

Het boek is opgedeeld in drie delen: De Liefde, De Dood en Het Mysterie, maar twijfel niet, alle verhalen zijn mysterieus en hebben een 'Elsenspindelachtige' structuur: een (steeds andere) 'ik' die 'plots' geconfronteerd wordt met een onschuldig fenomeen, dat aanleiding geeft tot een verwacht onverwachts einde. Kronieken van een aangekondigde verrassing. Hoe zal het nu weer aflopen? Typisch blijken de beroemde doden die een verhaal lang tot leven komen en dan weer verdwijnen alsof ze er niet geweest zijn. Het heden dat ongemerkt in het verleden schuift.

Vlot en speels geschreven, soms op het randje van belerend (maar niet er over), vaak rake beelden en metaforen en de Franse citaten telkens netjes vertaald.

Achteraan vind je een korte samenvatting van de historische achtergronden van elk verhaal, een duiding van de plaats van gebeuren en de personages. En ten slotte: er staat bij elke topic ook een zwartgrijs wazig fotootje op postzegelformaat, al word je daar wel niet veel wijzer van.

Els Vermeir, *Parijs onderhuids*, Uitg. De Scriptomanen, 250 blz., ISBN 978-94-462-6621-24, € 19,95

HET BELEEFDE GENOT VZW

7de Thomas MANNlezing

**Prof. dr. Silvain
LOCCUFIER**
erector VUB

MODERNITEIT

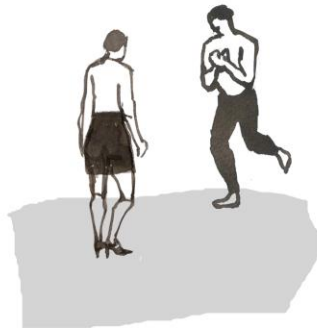
*Het nieuwe denken in de
wetenschap en de
maatschappelijke ontwikkelingen*

**Zondag 23 april 2017, 10.30 u.
Groene Meersen, Stadionlaan 50,
8210 Zedelgem**

toegang: 8 € (red. 6 €) - incl. aperitief

HBC HET BELEEFDE GENOT
VZW

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING